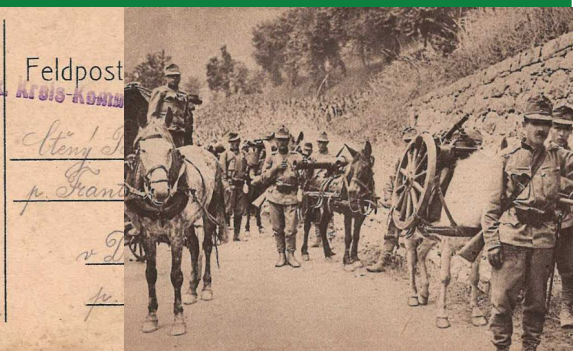
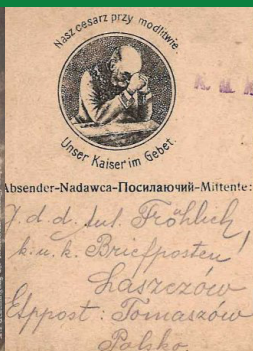
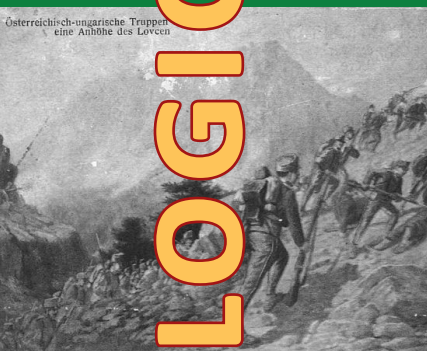

Zaznamenávání historických dat

Brno

19. listopad 2016

3. ročník

SBORNÍK KONFERENCE

Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů a Moravský zemský archiv v Brně
jako pořadatelé a sponzoři
informují o průběhu

3. GENEALOGICKÉ KONFERENCE

na téma

ZAZNAMENÁVÁNÍ HISTORICKÝCH DAT

BRNO

19. 11. 2016

Realizační tým

Milan Dynka	vedení realizačního týmu, personální komunikace, zajištění přednášejících, tvorba programu a moderování konference
Kateřina Kamarádová	přihlášky účastníků konference, mailová a telefonická komunikace, organizační záležitosti, cateringové služby
Tomáš Mikulénka	správa webu, fotodokumentace, sazba konferenčního sborníku, publikace článků
Pavla Štolfová	webdesign, návrh pozvánek, grafická úprava a tisk materiálů
Lucie Křížová	zajištění konferenčních prostor a pořadatelské služby
Ivana Dynková, Klára Řezáčová, Markéta Řezáčová, Daniela Mikulénková, Kateřina Kama- rádová ml.	distribuce propagačních materiálů, občerstvení, šatny
Petr Řeha, Jakub Zikmund	vedení indexovacího workshopu
Roman Čadení	videozáznam konferenčních přednášek
Anna Pecková	fotodokumentace pro sborník a webové stránky konference

Slovo úvodem

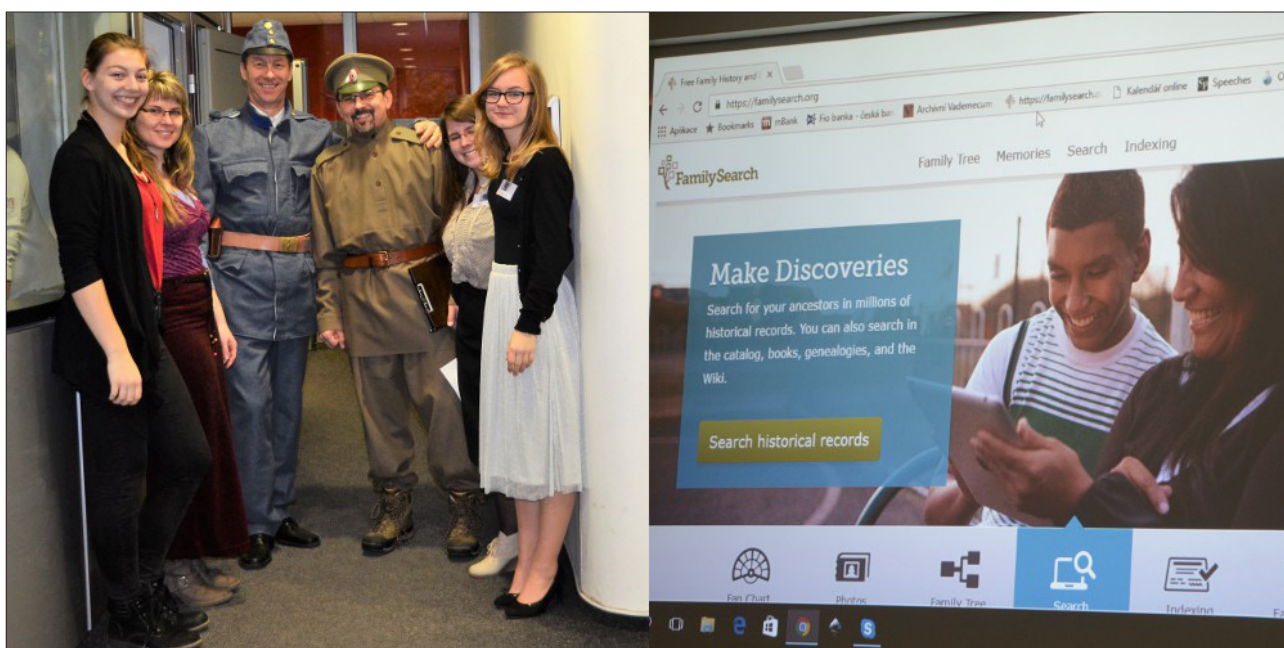
Sobota 19. listopadu 2016 byla dnem, kdy se mohli zájemci o budování rodokmenů setkat na třetím ročníku celostátní genealogické konference. Pořadatelství této akce se znovu ujala Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice spolu s Moravským zemským archivem v Brně. Místem setkání byl stejně jako v roce 2014 přednáškový sál budovy Moravského zemského archivu, ve kterém se tentokrát sešlo na sto zájemců ze všech koutů České republiky a Slovenska.

Tematicky se konference zaměřila na důležitost zaznamenávání a uchovávání rodinných údajů a připomněla 100 let od uplynutí první světové války, a tedy i zapojení našich slovan-ských předků v řadách rakousko-uherské armády. V čase mezi dopoledním a odpoledním blo-
kem přednášek proběhl tradiční indexovací workshop a tolik žádané exkurze prostorami br-
něnského archivu.

Třetí ročník konference vzbudil i mediální zájem. Několik dnů po skončení konference vyšel rozhovor Milady Prokopové s jedním z přednášejících odborníků Gádem Vojkůvkou v regio-nálním vydání pro Brno a jižní Moravu deníku *MF Dnes*; reportáž Pavly Komárkové z průběhu konference uveřejnil největší týdeník *5 plus 2*.

Tento sborník obsahuje všechny konferenční příspěvky, vybrané fotografie, představení sponzorů a přepis článků publikovaných ve výše uvedených médiích. Více informací – na webu <http://geneaknf.cz>.

Za přípravu a hladký průběh konference patří poděkování celému týmu organizátorů a také všem řečníkům za prezentaci přednášek a dodání jejich textů do sborníku. Dále bychom rádi poděkovali Mgr. Evženu Petříkovi z Československé obce legionářské – jednota Valtice za za-půjčení uniforem vojáků rakousko-uherské a ruské armády; PhDr. Janu Štěpánovi, PhD. za poskytnutí dobových fotografií ze své soukromé sbírky, které byly použity v grafickém návrhu obálky sborníku; Bc. Petru Sychrovi a PhDr. Mgr. Tomáši Černušákovi, PhD. za doprovod a od-borný výklad při exkurzích budovou MZA.

Fotografie 1: Genealogická konference 2016 – 100 let od první světové války a důležitost zaznamenávání rodinných událostí.

Obsah

<i>Lucie Křížová</i> Uvítání přítomných	5
<i>Markéta Řezáčová, Štěpán Chrdle</i> Zapojení naší mládeže v celosvětovém programu indexování	6
<i>Jan Štěpán</i> Poválečná Prohlášení za mrtva spadající do působnosti Krajského soudu v Olomouci jako pramen pro genealogii	8
<i>Radovan Jančář</i> Zemřel někde na Piavě... genealogické nástrahy při hledání předků padlých na frontách Velké války	14
<i>Jiří Pohořelický</i> Lokální střediska FamilySearch v ČR	20
<i>Martina Šlancarová</i> Svatba a genealogie	22
<i>Petr Škarvada</i> Představení Moravské genealogické a heraldické společnosti v Brně	26
<i>Petr Škarvada</i> Genealogický výzkum drobné šlechty v předbělohorském období	27
<i>Gád M. Vojkůvka</i> Jak vytvářet kroniku rodu	31
<i>David Valůšek</i> Protestanti na Valašsku – možnosti vyhledávání genealogických informací	35
Mediální ohlasy konference	40
Fotografie z konference	43
Představujeme sponzory konference	46

Mgr. Lucie Křížová

Zástupkyně ředitele MZA v Brně

Uvítání přítomných

Vážené dámy, vážení pánové!

Velmi ráda bych Vás zde přivítala i za našeho pana ředitele, který se nemohl zúčastnit, a chtěla bych Vám popřát krásný den. Jsem velice mile překvapena Vaším velkým počtem. To znamená, že genealogie je trvale rostoucí fenomén, který rozevívá svá křídla. Před lety, kdy jsem do archivu nastoupila, byli genealogové také častými návštěvníky archivu, pravdou je, že se většinou jednalo o generaci seniorů, která se tímto tématem ráda zabývala, ale ve srovnání s dneškem byl tehdy jejich počet naprosto zanedbatelný.

Jsem také ráda, že média, digitalizace a další prostředky technického rozvoje přispěly k tomu, že zájem o genealogii narůstá, jde napříč všemi věkovými kategoriemi a prostupuje mnoha obory činnosti a lidským směřováním. Obdivuji pořadatele, kteří věnovali přípravě této konference velkou péči a ohromnou energii. Mým přáním je, aby jim tato energie zůstala zachována i do budoucnosti, pro další ročníky takových konferencí. A vám všem přeji, abyste strávili krásný den, abyste tento čas využili k rozšíření vašich znalostí, k inspiraci – protože věřím, že řada přednášek bude inspirativní pro vaši další práci – a abyste tento čas využili rovněž k navázání nových známostí a přátelství.

Za všechny kolegy našeho archivu mohu říci, že jsme připraveni vám pomoci, budete-li cokoliv potřebovat. A tato nabídka pomoci neplatí jen pro dnešek, ale i kdykoliv do budoucna. Hezké konferenční zážitky.

Fotografie 2: Přednáškový sál Moravského zemského archivu v Brně při zahájení 3. ročníku genealogické konference.

Markéta Řezáčová, Štěpán Chrdle

Středoškolská studentka

Zapojení naší mládeže v celosvětovém programu indexování

Dobrý den, rádi bychom prezentovali program indexování a naše zkušenosti s ním. Nejsme ale žádní profesionálové, jen dobrovolníci, a tak se napřed trochu představíme:

Markéta – věk: 17; škola: klasické a španělské gymnázium v Brně; čím jednou chci být: doktorka; zájmy: čtení, plavání, jóga, momentálně taneční, mladší sestra, přátelé, uklízení, ...

Štěpán – věk: 16, škola: česko-anglické gymnázium v Českých Budějovicích; čím jednou chci být: hasič nebo možná doktor; zájmy: plavání, taneční, válení v posteli a samozřejmě indexování.

Proč indexování

Markéta: Všichni, co tu jste, určitě víte, že genealogie může být opravdu důležitá. Každý člověk rád ví, odkud pochází a kdo byli jeho předkové. Ne každého už ale baví k těmto informacím postupně přicházet, protože tato práce je velmi zdolavá a náročná. Myslím, že každý by ocenil, kdyby se to dalo nějak urychlit a usnadnit.

V tom nám může pomoci právě stránka FamilySearch, kde můžeme nejen vytvářet rodokmeny z již známých předků, ale funguje taky jako Google na vyhledávání předků.

Asi každý někdy zažil moment, kdy něco potřeboval rychle najít. To je aktuální hlavně pro nás, studenty. V takovém případě si otevřeme wikipedii a zadáme, co potřebujeme. Wikipedii totiž považujeme za jakýsi nejvěrohodnější a nejspolehlivější zdroj a většinou najdeme, co hledáme. Ale co když tam zrovna není to, co potřebujeme? Musíme hledat jinde a než najdeme věrohodný zdroj, dlouho to trvá. Wikipedie je sice skvělý nástroj, ale není dokonalý, protože pojmy tam zadávají lidé – a když tam nikdo ten pojem nezadá, tak tam prostě není.

A stejné je to s FamilySearch: abyste mohli svého předka najít, musí ho někdo nejprve zadat do databáze. Proto tu máme indexování, které tento proces urychlí.

Jak to funguje

Protože záznamy jsou velmi důležité, ale také křehké, snaží se FamilySearch co nejvíc dokumentů nafotit, aby zůstaly zachované. Tahle práce se daří díky dobrovolníkům, kteří v archívech záznamy fotografují. Tímto způsobem se podařilo vytvořit jednu z největších databází na světě. To je úžasné, ale pořád to není to, co bychom chtěli – hledání v naskenovaných matrikách sice je pohodlnější než hledání v archívu, ale pořád ještě trvá dost dlouho.

Teď právě přichází na řadu indexování. To spočívá v tom, že jiní dobrovolníci přepisují údaje z nafocených matrik do počítače, takže budou volně vyhledatelné. Systém je vyvinutý tak, aby se co nejvíce zamezilo možným chybám. Postup při indexování se dá popsat následovně:

1. Máme nafocené matriky na filmech.
2. Každý film obsahuje obrovské množství dat, a proto se dělí do menších částí, kterým říkáme *balíčky*.
3. Tyto balíčky jsou nahrány do programu na indexování, kde je pak dobrovolníci přepisují.

4. Každý balíček je naindexován dvěma různými lidmi. Pokud se obě naindexované verze shodují, jsou odeslány do databáze.
5. Když se neshodují, přichází na řadu třetí osoba – rozhodčí. Ten porovná oba záznamy a opraví chyby.
6. Shodující se nebo opravené záznamy jsou odeslány do databáze FamilySearch, kde se připraví na zveřejnění.

Když pak někdo hledá jméno, které jste naindexovali, je to mnohem jednodušší. Jenom zadá informace o svém předkovi a objeví se seznam jmen lidí, kteří přichází v úvahu, a on mezi nimi najde svého předka. Může se podívat na všechny informace, které byly naindexovány a přidat si ho do rodokmenu. Taky najde odkaz na matriku, kde se jméno jeho předka vyskytuje.

Já osobně jsem se k indexování dostala asi před dvěma lety. Tahle práce mě okamžitě ohromně nadchla. Můj pradědeček, na kterého si už bohužel nemůžu pamatovat, byl prý nadšený genealog amatér. Díky němu má naše rodina vyhledaný rodokmen celé jedné linie, až kam to šlo. A nejen to. Celý rodokmen doplnil o spoustu zajímavých informací, které se mu podařilo o jeho předcích získat. Jeho zásluhou i já, jeho pravnučka, znám příběhy svého praprapraděčka. Od malička mě bavilo dozvídat se zajímavé informace ze života mých předků a později jsem měla chuť se taky zapojit do jejich hledání, jenže jsem nevěděla jak. Rodiče se mi sice párkrát pokoušeli vysvětlit, jak to celé funguje, ale bylo pro mě těžké pochopit, kde a co bych měla hledat, abych našla aspoň jednoho předka. Potom byl pro mladé uspořádán seminář o indexování. Začala jsem se učit číst v matrikách a postupně jsem jim začala rozumět.

Celkem mě překvapilo, že tahle práce opravdu nemusí být jen nudné přepisování jmen. Nejzajímavější jsou pro mě záznamy úmrtí. Jak už jsem zmiňovala dříve, v budoucnu bych chtěla být doktorka, a tak vás možná nepřekvapí, že mě baví číst, jakým způsobem lidé zemřeli. Pokud narazím na něco neznámého, vždy si vyhledám, o co se jedná a jestli by se těm lidem dnes už dalo pomoci. Je na tom krásně vidět, jak se od té doby zdravotnictví posunulo dopředu, a nemoci, které tehdy sotva někdo dokázal definovat, dnes už bez větších problémů umíme vyléčit.

Někdy narazíte na vtipná jména nebo okolnosti. Nedávno jsem například narazila na sňatek 40letého muže s ženou ve věku 98 let. Tomu říkám věkový rozdíl! Nechám už na fantazii každého z vás, abyste si domysleli, jak to mohlo být. Každopádně indexování není žádná nuda a těm, kteří nemají s genealogií žádné zkušenosti, to pomůže rozšířit si obzory a získat nové znalosti.

A na závěr dva mé oblíbené citáty: „*Naše budoucnost závisí na minulosti našich předků.*“ (Anonym) „*Ti, co zapomenou na minulost, jsou odsouzeni k jejímu opakování.*“ (Robert A. Heinlein)

Štěpán: I já bych se chtěl s vámi podělit o zkušenosti s indexováním. Poprvé jsem o tom slyšel před čtyřmi roky. Vždy v neděli v jednu odpoledne jsme se sešli v kapli, nebylo nás moc, ale i tak jsme společně indexovali. Ze začátku mě to moc nebavilo, ale postupem času jsem v tom našel zálibu a teď je to nenahraditelná součást mého života. Nejvíce mě na tom baví to, že můžu pomáhat lidem lépe a jednodušeji nalézat své předky. Občas člověk narazí na zajímavé situace, které jsou někdy lépe a někdy hůře představitelné. Například epidemie celé rodiny nebo sňatky sourozenců hned za sebou.

Indexování je skvělý začátek pro ty, co se o genealogii zajímají, ale ještě neměli příležitost se ji naučit. Postupem času se člověk naučí orientovat v matrikách a zvykne si na písmo, kterým jsou psané. Je to ale práce i pro pokročilé, protože některé matriky jsou psané tak neúhledně, že je amatér nemá šanci přečíst. Je to skvělý způsob, jak pomoci lidem hledajícím své předky, a rozhodně je to práce, která vás obohatí. Opravdu se těším na okamžik, kdy zadám do databáze jméno svého předka jako do Googlu a najdu kompletní informace ze všech matrik, ve kterých se vyskytuje. Je to úžasný program, který nám genealogickou práci urychluje, a taky se díky němu dá více naučit. Nezbyvá, než se do toho pustit.

PhDr. Jan Štěpán, PhD.

Zástupce vedoucí Zemského archivu v Opavě, pobočka Olomouc

Poválečná Prohlášení za mrtva spadající do působnosti Krajského soudu v Olomouci jako pramen pro genealogii

.....

Genealogie jakožto nauka o rodokmenech v první řadě vychází ze záznamů v církevních matrikách, které zpravidla postačují k sestavení základního rodokmenu, ať již jde o vývod či rozrod nebo různé kombinace. Následně sahá genealog k informacím z dalších pramenů, kterých je již takřka nepřehledné množství. Zřejmě se ale shodneme, že problém nastává vždy v takovém okamžiku, kdy nám některý údaj chybí a více či méně jej zoufale hledáme. Často to bývá v případě sňatku, kdy nám žádný náznak neukazuje, kde byli snoubenci sezdáni a čím dál více nás obchází myšlenka fingovaného sňatku – vždyť přece není možné, aby ten zápis nikde nebyl. Pokud ale rodinu najdeme v gruntovníci na jednom domě, pokračujeme dále s tichým přáním onu sňatkovou záhadu někde v budoucnu dohledat. Horší je, nemůžeme-li najít údaj o narození našeho předka. Tady asi myšlenka fingovaného narození příliš neuspěje – přece jen takový reálný případ v genealogii nemůže nastat, ale přesto – jak je možné, že máme narození všech prapra-strýčků a tetiček, ale zrovna praděd schází? Inu jsme tu my, byl tu i on. Co ale dělat v případě, kdy hledáme úmrtí a nemůžeme jej nalézt? (A opět se zřejmě shodneme na tom, že snad pouze literatura či filmové zpracování nabízí hodnověrné případy lidí, kteří nikdy nezemřeli.) Zase, jako v případech předchozích, nám nezbyvá než hledat v jiných typech pramenů, než je matrika zemřelých, popřípadě s úžasem přidávat další a další roky našemu dlouhověkému předku, dokud s radostným povyskočením kýžený záznam nenalezneme.

Rád bych zde ale promluvil o jednom specifickém fenoménu v případech smrti našich předků, kdy bezpečný záznam o jejich úmrtí možná ani neexistoval a přesto k němu došlo. Stoletá výročí jednotlivých epizod první světové války, která právě probíhají, jsou toho takřka zářným příkladem. Nejde samozřejmě jen o období první světové války, zřejmě vždy v minulosti se nějaká osoba ztratila a bylo po čase nutné přistoupit k jednání ohledně uznání či neuznání dotyčné osoby za mrtvou. Jistě jste si ale sami v gruntovnících či lépe v sirotčích registrech všimli, že se jako tzv. nápadníci na gruntu nacházely i osoby, které bylo velmi složité identifikovat a nějak přiřadit k rodině. Často se posléze ukáže, že jsou to jen rodinní příslušníci předchozích majitelů statku, kteří ale přesto, že o nich nebyly již po desetiletí či dokonce staletí žádné zprávy, stále figurovali v seznamu nevyplacených potomků na statku. Většinu takových případů ale ukončil rok 1850, kdy byly nedoplatky na nemovitostech ukončeny a staré zanikly.

Problémy spojené s prohlášením někoho za mrtvého v našich zemích po roce 1850 řešil občanský zákoník z 1. června 1811 *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*, a to ve třech bodech § 24 „osobní práva z poměru nepřítomnosti“, kde válečné poměry řešil druhý bod: „*Platí domněnka, že nepřítomný zemřel: byl-li těžce zraněn ve válce nebo stal-li se nezvěstným jako účastník války a od konce roku, ve kterém se válka skončila, uplynuly tři roky, aniž došla do té doby zpráva o jeho životě*“.¹ Od roku 1850 při Zemském soudu Olomouc vznikla signatura J, která vedla agendu tzv. „Prohlášení za mrtvého“. Od roku 1855 byl soud změněn na Krajský soud

¹ https://cs.wikisource.org/wiki/Obecný_zákoník_občanský (navštíveno 1.11.2016). Detailní rozbor příslušných paragrafů např. KLANG, HEINRICH (ed): *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, Wien 1933, erste Band erste Halbband- s. 237–265.

Olomouc, který tuto signaturu vedl i nadále, ale pravdou je, že se jednak spisy nedochovaly prakticky až do konce 19. století a jednak díky lhůtám stanoveným zákonem se projednávalo jen velmi málo případů.² Nás bude ale více zajímat zákon č. 20 ze 16. února 1883 o řízení k účelu prohlášení za mrtvého a vedení důkazu smrti, který platil ještě v období první světové války.³ Na základě něj se začala vést v rámci tzv. ediktální agendy prohlášení za mrtva právě v těchto případech.

Při Krajském soudu Olomouc, který je deponovaný na olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě, se spisy dochovaly až od roku 1898, a to pod novou signaturou T.⁴ Zákon z roku 1883 říká, že v případě prohlášení někoho za mrtva musí být splněno několik podmínek. Jednak by jen ve výjimečných případech neměla být zkrácena lhůta 30 let od doby, kdy byl dotyčný naposledy spatřen a počátek jednání o prohlášení za mrtva měl být projednáván nejdříve rok před uplynutím této lhůty. Roční byla lhůta stanovená k projednání celého případu a po tu dobu mělo být oznámení o zahájení jednání vyvěšeno na vývěsních tabulích příslušného okresního a krajského soudu. Dále měla být tato skutečnost třikrát zveřejněna v novinách, které publikovaly veřejné vyhlášky. Podání k příslušnému soudu mělo být vyhotoveno prostřednictvím advokáta a krajský soud zaslal příslušné doklady okresnímu soudu, do jehož působnosti případ spadal, a starostovi obce, kde měl pohřešovaný trvalé bydliště. Zároveň byl ustanoven opatrovník/kurátor, který měl po nezvěstné osobě pátrat a zároveň zajistit svědky, kteří by místopřísežně prohlásili, že dotyčný je již takřka 30 let nezvěstný bez jakékoliv zprávy. Svědkové byli následně vyslechnuti u příslušného okresního soudu a o výsledku byl sepsán tzv. „Protokol o roku“, který byl považován za jeden z právoplatných důkazů k pozdějšímu prohlášení za mrtva. Tito svědci byli zpravidla vybíráni z vesnice, odkud pohřešovaný pocházel, a to mezi staršími obyvateli, jejich výběr prováděl starosta a mohl to být také on, kdo byl jmenován zmíněným opatrovníkem.

Záleželo samozřejmě na tom, jaké byly k pohřešovanému dostupné informace. Pokud odešel do armády, byly osloveny příslušné vojenské instituce. Pokud bylo známo, že dotyčný kupř. odešel na vandr, byly osloveny obdoby okresních úřadů v zemích, které podle posledních informací navštívil atd. V případě, že žádná z těchto cest nikam nevedla a všechny doklady byly negativní, přikročil soud po uplynutí roční lhůty k prohlášení pohřešovaného za mrtva. V případě, kdy bylo známo, že šlo o sezdanou osobu, mohla být paralelně vedena žádost o prohlášení manželství za zrušené, kdy byl stanoven tzv. obhájce svazku manželského, jako obdoba výše uvedeného opatrovníka. Většina spisů Prohlášení za mrtva také odpovídá výše řečenému, ale samozřejmě lze najít výjimky. Např. v roce 1919 se projednávalo prohlášení za mrtva jistého Eduarda Hybla, který se narodil v roce 1833, nezvěstný byl nejméně od roku 1853 a teprve v roce 1921 byl za mrtva prohlášen ke dni 1. ledna 1859.⁵

Ročně krajský soud pod signaturou T řešil jen velmi malé množství takových případů, jak ukazuje následující stručná tabulka:

Rok	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906
Počet případů	6	13	5	21	31	30	12	9	12

Protože má jít ale o období první světové války, uveďme dále počet dochovaných spisů k prohlášení za mrtva z doby první světové války, který ukazuje, jaký byl již v této chvíli nárůst řešených případů:

2 Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, (ZAOPO), fond Krajský soud (KS) Olomouc. Obdobně je tomu i v případech ostatních krajských soudů uložených v jiných státních oblastních či zemských archivech.

3 Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené, částka VI. vydaná 1. března 1883, zákon č. 20 ze 16. února 1883.

4 Dochovaly se i neúplné jmenné rejstříky, které začínají rokem 1903; viz ZAOPO, fond KS Olomouc I, manipulace III, signatura T, knihy rejstříků k signatuře T – nezpracováno.

5 ZAOPO, fond KS Olomouc I, manipulace III, signatura T, karton 7, spisová značka 54/19.

Rok	1914	1915	1916	1917	1918
Počet případů	15	38	34	40	83

Rakouské ministerstvo války začalo zároveň s konfliktem vydávat tzv. *Verlustlisten*, kdy první o třech listech je datován od 12. srpna 1914, kde jsou uvedeni dva zranění důstojníci, tři mrtví a pět zraněných příslušníků mužstva. Čísla 17–19 z konce září téhož roku již ale mají více než 70 stran, průměr byl zpravidla kolem 30 stran a poslední známý výtisk *Verlustlisten* nese číslo 709 a pochází ze 14. února 1919.⁶ V jednotlivých výtiscích, byly postupně vypisovány nacionále vojáků, jejich jednotky a druh ztráty (smrt, zranění, zajatý, nezvěstný) k určitému dni či dnům ztráty. Kolonky se také během války měnily, spíše lze ale konstatovat, že vzhledem k obrovskému množství ztrát, byly kratší, aby se údaje vůbec do tisku vešly. Zdůraznil bych zde také, o jaký problém se zde vlastně v době první světové války jednalo. Zmiňovaný rakouský občanský zákoník z 1. června 1811 *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*, který u nás mimochodem platil až do roku 1950, byl základní normou občanských práv a jeho první velká novelizace proběhla až 12. října 1914 císařským nařízením č. 276.⁷ A hned první paragraf této novely řešil prohlášení za mrtva, a to ve třech bodech. První bod řešil lhůty, po kterých lze od posledních informací o životě pohřešovaného či od jeho zmizení dotyčného považovat za zemřelého, druhý bod řešil pohřešování v rámci války a třetí v případě potopení lodi, či podobné katastrofy.

To, že se tento problém v rámci agendy Prohlášení za mrtva nijak nezmenšil, ukazuje i nově vydaný zákon č. 128 z 31. března 1918 *o prohlášení osob v nynější válce pohřešovaných za mrtva*.⁸ Tento zákon řešil přímo vzniklou situaci, kdy se objevilo velké množství pohřešovaných osob, které prokazatelně zmizely v souvislosti s válečnými událostmi a nebyly o nich žádné zprávy. Zákon také platil pouze pro tyto případy, tedy u osob „příslušníků ozbrojené moci Rakousko-uherského mocnářství“ a o nichž již nejméně dva roky nebyly žádné zprávy (přičemž žádost o šetření bylo možné podat již po roce beze zpráv). Mimo to zákon platil pro zvláštní případy pohřešovaných osob, které nebyly součástí branné moci, ale buď „upadly v moc nepřítele“, nebo byly na místě zvláštní vojenské události „bitka, trhání, ostřelování, vrhání pum, nehoda lodní, zapálení atd.“.

Vedle toho vyšel ještě zákon č. 129 z 31. března 1918, který měnil některá ustanovení předchozího zákona č. 20 z roku 1883, a to hlavně v případech, kdy se po provedeném šetření a prohlášení za mrtva v rámci uplynutí lhůty 30 let přesto dotyčný objevil a žádal o zneplatnění prohlášení. K těmto případům skutečně docházelo a poté, co dotyčný prokázal svou totožnost, bylo prohlášení za mrtva ihned zrušeno.

Následující tabulka ukazuje, že po válce případů projednávání za mrtva značně přibýlo; svou roli bezpochyby hrála řada faktorů uvedených dále.

Rok	1919	1920	1921	1922	1923
Počet případů	370	452	516	827	2138

Po skončení války tedy evidentně došlo k velkému nárůstu žádostí o prohlášení za mrtva, které souviselo hlavně s majetkovými a sociálními poměry pozůstalých. Řada vdov neměla nárok na vdovský důchod, protože neměly doklad o úmrtí manžela, řada převodů nemovitého majetku nebyla uskutečnitelná, protože jeden z vlastníků oficiálně žil. Na druhou stranu o některé Prohlášení za mrtva rodina nežádala, protože stále odmítala věřit tomu, že jejich příbuzný zemřel. Co se týče samotného zjišťování informací o pohřešovaném. V prvním případě se podle všeho pozůstalí obraceli na duchovní správu, tedy nejspíše k místnímu faráři, který

6 <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/PShowVolume.do;jsessionid=A6B1893DAACFB3227A3BC888713177E4?it=0&id=14739> (navštíveno 1.11.2016).

7 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie.

8 Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené, částka LXI. vydaná 5. dubna 1918, zákony č. 128 a 129 z 31. března 1918.

jim ale nemohl žádný doklad vystavit. Tyto případy se podle všeho stávaly velmi často, takže v působnosti olomoucké arcidiecézní konzistoře byl vydán „*Stručný návod k urychlenému obstarání úmrtního listu padlých neb ve válce zemřelých vojáků*“ z roku 1920.⁹ Ten se týkal hlavně případů padlých, u nichž byla známa data i místa úmrtí, a šlo tedy spíše o návod pro pozůstalé, jak postupovat pro vyhledání příslušného místa, které opravňovalo k vydání úmrtního listu. V první řadě měla být oslovena vojenská duchovní správa československé republiky ve Vídni a pokud by zde nebyly získány příslušné doklady, měl být osloven pluk, u kterého padlý sloužil, následně Československý červený kříž a poté příslušné vojenské duchovní správy v Praze, Brně, Bratislavě a Užhorodu (podle příslušnosti pluku). V zásadě tedy tento návod poskytoval radu i v případech nezvěstných, kterých se týká tento příspěvek.

Pokud totiž nebyl nalezen záznam o úmrtí pohřešovaného vojína, přistupovalo se k soudnímu podání a zavedení spisu Prohlášení za mrtva. Dokazování opět spočívalo více méně ve stejné rovině, pouze lze konstatovat, že místo svědků, kteří dokazovali, že pohřešovaného viděli naposled před řadou let, se objevují svědectví příslušníků jednotek, ve kterých pohřešovaní sloužili, poslední korespondence pohřešovaného nebo cokoli, co bylo možné použít. Zde již vidíme návaznost na výše uvedený konzistorní návod k obstarání úmrtního listu. Ze strany armádních institucí samozřejmě chodily zprávy, které potvrzovaly, že dotyčná osoba byla naposledy spatřena v době určitého útoku, v lazaretu, který byl neočekávaně přesunut apod. Samozřejmě v pátrání po nezvěstných osobách aktivně pomáhal také Červený kříž, který často jako jediný měl možnost alespoň omezeného přístupu do zemí, které po válce běžně neumožňovaly vstup na své území, či nereagovaly na oficiální žádosti diplomatickou cestou. Problémy, které tato agenda přinesla, ostatně odráží i zákon č. 252 z 30. června 1921, který např. zrušil povinnost být zastoupen právním zástupcem, což bezpochyby přinejmenším snižovalo náklady pozůstalým.¹⁰ Bylo také možné zkrátit některé lhůty v případě, kdy bylo prakticky jednoznačně prokazatelné, že pohřešovaný nemohl určitou válečnou událost přežít (např. masivní dělostřelecký útok).

Vyvstala samozřejmě také otázka, jak řešit v případech, kdy byl někdo prohlášen za mrtvého, úmrtní list a zápis v matrice, když oficiálně žádný pohřeb neproběhl. Proto Ministerstvo vnitra výnosem ze dne 17. května 1923 nařídilo, aby matriční úřady a příslušní faráři nezapisovali do matrik záznam o úmrtí pouze na základě *Oznámení o smrti* (tzv. *Todesfallanzeige*), nebo probíhajícího soudního šetření, ale pouze s právoplatným soudním usnesením. Pokud se manželka nezvěstného chtěla znovu provdat, mohla tak učinit až na základě soudní rozluky vykonané po soudním šetření prohlášení za mrtva. Tato skutečnost byla v působnosti olomoucké arcidiecézní konzistoře oznámena v konzistorních aktech z téhož roku pod č. 8826. Následujícího roku 16. dubna došel dále na olomouckou arcidiecézní konzistoř přípis Zemské správy politické v Brně, který mimo zopakování již řečeného přípisu ministerstva vnitra upřesnil, kam má být zapsán záznam o úmrtí nezvěstného. To byl samozřejmě problém hlavně v případech, kdy nebyly nalezeny jasné ostatky pohřešovaného. V první řadě tedy mělo jít o místo, kde pohřešovaný pravděpodobně zemřel, což bylo ale v případě, že se tak stalo mimo území nově vzniklého Československého státu, problematické. V takové situaci měly soudy určit, do které matriky bude zapsáno úmrtí buď podle toho, kde bylo poslední známé bydliště nezvěstného (též místo příslušného okresního soudu procesně projednávajícího Prohlášení za mrtva), pokud to nebylo možné, pak do příslušné rodné matriky nezvěstného a pokud by to z nějakého důvodu nebylo možné, do matriky podle domovské obce.¹¹

9 Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis 1920, s. 32–33, č. 1816, s odkazem na přípis Československé duchovní správy pro Moravu a Slezsko v Brně č. 1985 z 28. 1. 1920.

10 Sbírka zákonů a nařízení, č. 252 z 30. června 1921, s. 1073–1076.

11 ZAOPO, fond ACO, karton 746, sign. B14, spisy konzistoře 8826/1923 a 6281/1924, odkazy na příslušná nařízení MV č. 77.033/1922/8 z 17. 5. 1923, Zemské správy politické v Opavě č. IV-1920 z 31. 5. 1923, Zemské správy politické

Při soudní reorganizaci v roce 1924 byla původní signatura T pro Prohlášení za mrtva zaměněna za signaturu M, přičemž to aspoň z počátku samozřejmě nemělo žádný vliv na množství podaných žádostí.¹² Až v roce 1930 bylo podaných žádostí o prohlášení za mrtva do stovky ročně, následně ale opět došlo k nárůstu a teprve od roku 1934 se již ročně neobjevilo více žádostí než sto ročně (a spíše méně). Zde také v žádostech o prohlášení za mrtva nevystupují majoritně pohřešovaní vojáci první světové války, ale jde již jen o některé případy. Spisy byly při krajském soudu vedeny až do roku 1945 (opět se samozřejmým nárůstem v době dalšího válečného konfliktu) a někdy mezi zářím a říjnem roku 1945 přechází vedení této agendy zcela do kompetence okresních soudů. Výhodou v případě spisů pod značkou M je to, že se k nim již dochovaly všechny jmenné rejstříky.¹³

Dochované spisy jsou v zásadě všechny stejné, liší se zpravidla tím, že v některých je dochováno více příloh. Samotné Prohlášení za mrtva bylo zpravidla iniciováno manželkou pohřešovaného, popřípadě jiným rodinným příslušníkem, v některých případech je iniciovali např. dočasní správci majetku. Žádost přednesená ústy advokáta byla zpravidla postoupena Krajskému soudu, který prováděl či inicioval další šetření. Většinou byly osloveny armádní instituce, které často jen potvrdily informace dodané rodinou, někdy došlo k upřesnění jednotky, kde pohřešovaný sloužil. Zajímavé na dochovaných spisech je, že z nich někdy zjistíme skutečně poslední známé osudy pohřešovaných zaznamenané podle výsledku jejich spolubojovníků. V některých případech máme dochovanou jako přílohu poslední korespondenci či určité formy deníků pohřešovaných. Pokud se spis dochoval kompletní, zpravidla zde bývá formulář „Zavedení řízení za účelem prohlášení NN za mrtva“ a většinou i závěrečné „Prohlášení za mrtva“ formou konceptu. Ale – jak už to tak v genealogii bývá – pokud narazíte na svého příbuzného, bude se jednat jen o prostý spis bez jakýchkoliv příloh.

DUCHOVNÍ SPRÁVA
KRAJSKÉHO VOJENSKÉHO VELITELSTVÍ
V BRNĚ

Čís. 3316.

K úřednímu přípisu náhr. man. bor. pl. no. 3.
ze dne 13. 12. 1920. č. 81/24. (nebo k úřednímu zápisu u pluku).

Úmrtní list - ex offio.

Dle úmrtní knihy *man. bor. pl. no. 3. v Brně, arch. přísl. pluk. no. 13.*, svazek _____, list _____

Pluk nebo ústav	Den, měsíc a rok úmrtí, dále místo, polit. okres a země	Početní hodnost	Jméno zemřelého; u vdané (vdovy): jméno a povolání n. hodnost jejího (zemřelého) manžela, jakož i jméno a povolání jejího otce; u dítěte: jméno a povolání nebo hodnost jejího otce	Rodiště, politický okr. a země	Náboženství	Věk	Pohlaví	Stav	Civilní povolání	Zdál zaopatřen	Nemoc nebo způsob smrti dle listiny o prohlídce mrtvých, záhlavního listku nebo úmrtního listu	Kdy a kde byl pohřben?	Jméno a hodnost kněze, který mrtvolu vykropil nebo úmrtí protokoloval	Svazek a list cizího protokolu	Poznámka
<i>Úmrtní kniha č. 13.</i>	<i>1914. Kisibor, dvířského šimáckého (amer) kon am mšicetřina v švangorod v mo kim Polskem.</i>	<i>3. četnická náhradní rota.</i>	<i>Josef Dostal.</i>	<i>Bišovice, okres Brno-ven. provozního kav. pluk. no. 13. m. a. p. no. 13. m. a. p. no. 13. m. a. p. no. 13.</i>	<i>katolický</i>	<i>max. 24 let. 1883.</i>	<i>mužský</i>	<i>manžel</i>	<i>voják</i>	<i>záměstek</i>	<i>Dostal v boj. zabit v boj. při potopení některých ostatních posádce</i>	<i>Brno, v boj. na bojišti.</i>	<i>Protokoloval: P. J. Jirip P. J. Jirip polní lékař.</i>		<i>Zároveň smrti. Smrti Dostal, velitel pluku a. J. Jirip v Brně.</i>

V *Brně*, dne *6. května* 1920.

Na základě tohoto úředního podpisu:
P. J. Jirip
čs. *polní lékař.*

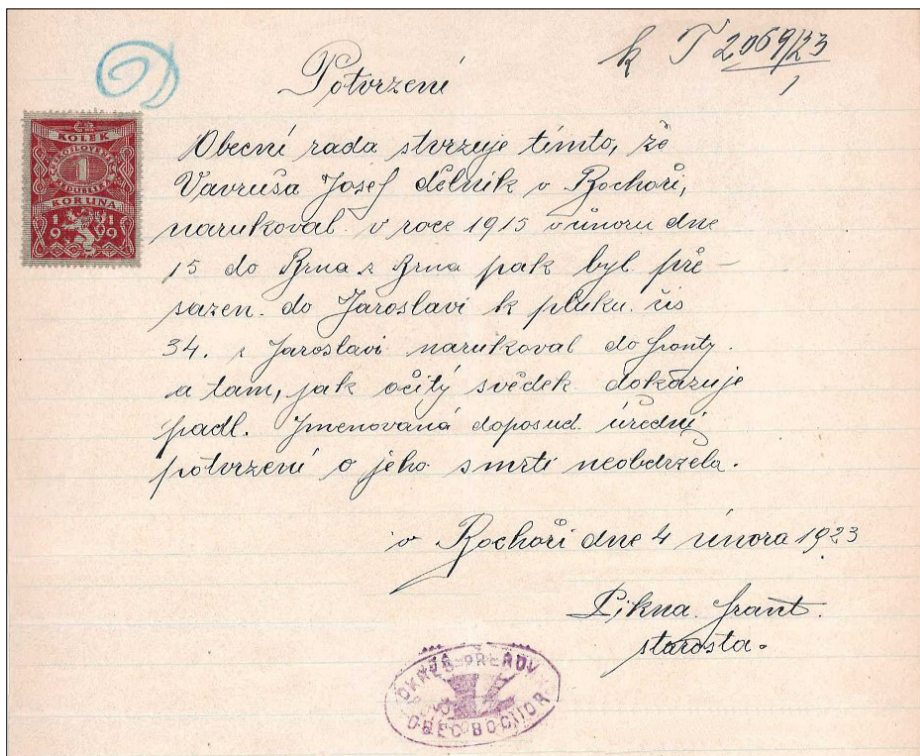
Občanská tiskárna, Brno, D. K. Brně.

Obr. 1: Úmrtní list ex-offio (ZAOPO).

v Brně č. 37.825/I z 16.4.1924. Dále Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis 1923, s. 68–69, č. 8826.

12 ZAOPO, fond KS Olomouc I, manipulace IV, signatura (spisové značky) M.

13 ZAOPO, fond KS Olomouc I, manipulace IV, signatura (spisové značky) M, dodatky, knihy prov. označení 137–148.

Obr. 2:

Potvrzení o smrti vojína vy-
dané obecní radou (ZAOPO).

Wien, am 16. V. 1917.

Gemeinsames Zentralnachweisebureau
Auskunftstelle für Kriegsgefangene
Wien, I., Fischhof 3.

Stößenberg 941/940

P. T.

Sie haben nach Seifert, Grünwaldt J.R. 13, 3 Kampf,
1879 -
bei uns angefragt.

Seitens des ~~einigen~~ ^{einigen} Abgesandten des Roten Kreuzes wird uns
mitgeteilt, daß Seifert Grünwaldt
am 16. V. 1917 an
in Nowo Nikolajewsk 148 Spital
gestorben ist.

Wir fürchten, daß dies der von Ihnen Angefragte ist, und
bedauern, Ihnen diese traurige Nachricht übermitteln zu müssen.

Die Verantwortung für die Richtigkeit dieser Nachricht
müssen wir selbstverständlich dem Russischen Roten
Kreuz überlassen.

Kriegsgefangenen-Auskunftstelle
BRÜNN, LANDHAUS I
BRNO, ZEMSKÝ DŮM
Potvrzení o zajatci

Gemeinsames Zentralnachweisebureau;
Auskunftstelle für Kriegsgefangene.

Obr. 3:

Potvrzení úřadu pro válečné
zajatce o pohřešovaném vojínu
(ZAOPO).

Mgr. Radovan Jančář

Ředitel Knihovny Bedřicha Beneše
Buchlovana v Uherském Hradišti

Zemřel někde na Piavě... genealogické nástrahy při hledání předků padlých na frontách Velké války

Po napsání knihy „Bojovali za císaře pána“ byl nejčastější dotaz ať už v obsáhlé e-mailové korespondenci nebo při besedách následující: „Mám pradědečka, zemřel někde na Piavě, a co dále bych mohl vypátrat...?“ To jenom na vysvětlenou k názvu mého příspěvku.

První vydání knihy je z roku 2014 a původně jsem ji vůbec neměl v úmyslu napsat. Narodil jsem se na Slovácku, bydlím v Uherském Hradišti a v každé vesnici v okolí najdete pomník věnovaný padlým vojákům z první světové války. Zpravidla je poset jmény, mnohdy i několika členů rodiny – syn, otec, strýc... A většina z nich padla v rakousko-uherských uniformách. Doufal jsem, že po roce 1989 vyjde nějaká monografie, která by je v očích veřejnosti rehabilitovala a potvrdila, že voják Švejk je pouhý mýtus, ale uběhlo 10–15 let, o legionářích vyšla celá řada publikací, ale o císařských vojácích ve Velké válce stále nic nevycházelo. Postupně ve mně uzrálo rozhodnutí, pokusit se napsat jejich příběh sám.

Původně jsem předpokládal, že půjde o útlou brožurku, ale jak postupně přibývalo materiálů a archiválií, potřeboval jsem celek nějakým způsobem provázat a vzniklo putování po srbské, ruské i italské frontě. Kniha nemá ambice být komplexní monografií, jde zejména o příběhy a osudy vojáků, které „semlela“ Velká válka, a tím vlastně vznikl i její příběh, poskládaný z mnoha autentických deníků, korespondencí, dobových novinových výstřižků, nikdy nepublikovaných fotografií apod.

Z jakých zdrojů jsem čerpal: literatura, časopisecké články, RegCat,¹ což pro mne byl velmi cenný zdroj informací, protože spousta nejruznějších vzpomínek vojáků se nacházela v regionálních zpravodajích měst a obcí vydaných po roce 1989.

Měl jsem také k dispozici dvoje regionální noviny z let 1914–1918, které vycházely v Uherském Hradišti, jmenovitě Slovácké noviny a Moravská Slovač. Dále mi velmi pomohly další paměťové instituce, zejména Státní okresní archiv v Uherském Hradišti a Vojenský historický archiv v Praze, soukromé archivy, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti a muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě, nejruznější kroniky a samozřejmě elektronické zdroje.

U literatury a knih jsem samozřejmě čerpal z klasických pramenů, abych mohl regionální příběhy a osudy zasadit do kontextu dějin Velké války. Uvedu jenom některé, např. GILBERT – *První světová válka*, ŠEDIVÝ – *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*, také jsem využíval

1 RegCat – zkratka regionálního katalogu. Jedná se o specialitu zavedenou Knihovnou Bedřicha Beneše Buchlovana ve spolupráci s odbornou knihovnou Slováckého muzea v Uherském Hradišti. Odborné regionální časopisy, zpravodaje obcí a noviny zpracovává Slovácké muzeum, zatímco knihovna zpracovává populárnější texty; ze všeho se vytvoří souhrnný katalog. Zadáte si do tohoto katalogu „první světová válka“ a vyjede vám například 300 záznamů, co vše se na toto téma v našem regionu napsalo.

Obr. 4: Obálka knihy „Bojovali za císaře pána“; autor – Radovan Jančář; kategorie – literatura faktu.

knihy, které se zabývaly jenom určitými buď časovými anebo místopisnými úseky fronty, např. Fučík – *Piava 1918* nebo velmi strhující kniha VRIČAN – *Po zapadlých stopách českých vojáků*. Dále monografie měst a obcí v okrese Uherského Hradiště napsané po roce 1989; v řadě z nich byly seznamy padlých vojáků, nejrůznější drobné příběhy a podobně. Pomohla mi i deníková memoárová literatura z našeho regionu, v níž se vyskytly pasáže z první světové války.

Využil jsem i drobných unikátních titulů, které vyšly v období první světové války nebo krátce po ní, např. DOSTÁL-LUTINOV – *Vojáčkům na cesty, na štěstí, k vítězství* (malá brožurka, kterou dostávali vojáci) nebo zcela ojedinělá kniha, která vyšla přímo v Uherském Hradišti *Proti Rusům: vypravování slováckého vojáka z válečného tažení roku 1914*.

Co se týče novin, dalo se v nich najít mnoho informací, ale vzhledem k tehdejší přísné cenzuře je nutno brát některé články s rezervou. Nikde se například v tehdejšímu tisku nepřipouštělo, že by rakousko-uherská armáda jakoukoli bitvu drtivě prohrála nebo takticky nezvládla, spíše se neúspěchy zdůvodňovaly strategickým přeskupením sil apod. Tak tomu ostatně bývá ve všech válkách celého světa.

Pokud jde o oficiální archivy, byl jsem trochu zklamán, protože jsem dochovaných materiálů čekal více. Nejvíce archiválií se týkalo legionářů. Nicméně přece jenom se alespoň něco uchovalo, převažovala zejména osobní korespondence (především pohlednice a vojenské listy), mnoho fotografií, z nichž 99 % je publikováno v knize, dále různé drobné věci, například vojenské modlitební knížky, kalendáříky, dovolenky, korespondenční listy, pohlednice apod.

Vojenský historický archiv v Praze poskytl důležité kmenové listy vojáků a u důstojníků jejich kvalifikační listiny; dnes už funguje i digitální kartotéka padlých v první světové válce. V době, kdy jsem na knize začal pracovat, nebylo digitalizováno takřka nic, takže jsem vše řešil

korespondenčně. Ale vycházeli mi vstříc, cokoli jsem potřeboval, opravdu zaslali. Dnes už je to mnohem pohodlnější, můžete pracovat doma a mnoho informací si vyhledáte sami.

Kupodivu obrovské množství materiálů neustále zůstává v rodinách. Běžný člověk – amatér – má trochu problém, jak se k nim dostat, lidé jsou hodně nedůvěřiví. Tady mi pomohla má profese ředitele knihovny, pod kterou metodicky spadají všechny knihovny okresu Uherské Hradiště, takže jsem se obrátil na knihovníky. Knihovníci, ač to tak nevypadá, jsou většinou docela milí a lidé je mají rádi, protože občas si jim postěžují a hlavně na malých vesnicích je lepší komunikace, a proto jsou pro lidi důvěryhodní. Například manželka tady pana kolegy Cimaly mi takto pomohla ve Veletinách, kde jsem objevil úžasné deníky a korespondenci ze soukromých archivů.

Dále byly skvělým zdrojem obecní kroniky – u těch ovšem vždy záleží na kronikáři. V některé obecní kronice najdete maximálně seznam padlých, ale jsou zase kronikáři, které tematika zajímala, a popsali z války mnoho událostí. Dále samozřejmě kroniky farní, školní a pak i různé rodinné kroniky. Narazil jsem i na spolkové kroniky – psali je hlavně hasiči. V našem regionu také existoval katolický spolek Omladina. Například v obci Těšov jsem našel nádhernou kroniku; protože většina mladých chlapců, co padli, byli právě členy Omladiny a jejich kamarádi jim dokonce vyráběli krásná miniaturní parte, kde byla vždycky nějaká báseň nebo fotka padlého kamaráda – vše úžasně zpracované.

Jako zdroj připomínám také matriky, protože i v nich se někdy stávalo, že si pan farář ulehčoval práci a například k datu narození osoby připsal i datum úmrtí. Takže při pátrání po předcích lze informace získat z mnoha různých zdrojů.

Důležité byly samozřejmě elektronické zdroje. Uvedu alespoň některé, z nichž jsem čerpal.

http://www.kk8lir.com	podrobněji popisuje pluky (např. kroměřížský)
http://www.velkavalka.info	velmi kvalitní stránky, velké množství informací
http://www.valka.cz	web o obou světových válkách, dobrá komunikace diskusního fóra
https://cs.wikipedia.org	všeobecné informace o první světové válce
http://www.signumbelli1914.cz	portál spolku mapujícího osudy českých vojáků za Velké války
http://digi.landesbibliothek.at	Rakouská zemská digitální knihovna
http://www.weltkriege.at	rakousko-uherská armáda 1914–1918
http://www.oesta.gv.at	stránky Rakouského státního archivu
http://www.firstworldwar.com	mapy, dokumenty, fotografie, videa
www.europeana1914-1918.eu	oficiální historie první sv. války, mnohé příběhy
http://anno.onb.ac.at	digitální historické rakouské noviny a časopisy, projekt Rakouské národní knihovny, velké množství zdrojů z let 1914–1918

A nyní k nejrůznějším badatelským nástrahám: samozřejmě když pátráte po svém pradědečkovi a nemáte téměř žádné informace, musíte si najít alespoň nějaký záchytný bod. Nejčastěji se obracíte na kmenové listy, ale některé ročníky byly vyskartovány, takže v podstatě se dá říci, že pokud vám po pradědečkovi nezbyla nějaká pohlednice, korespondenční lístek, deník nebo něco podobného, tak se dá jenom velmi těžko vypátrat jeho válečný osud.

Pokud padl, zjistíte údaj v kartotéce padlých, pokud byl důstojník, existují kvalifikační listiny důstojníků, ale nejsou úplné. Za války seznam padlých pravidelně vycházel v několika novinách. Ale docházelo ke spoustě nepřesností – mnohokrát se stávalo, že syn, o kterém přišla zpráva, že na frontě padl, přijel za tři měsíce na Urlaub neboli dovolenku a maminka omdlela, protože už ho pohřbili; vojáci zaměnili dvě osoby shodného příjmení. A takových nejasností bylo více. Zkrátka i záznamy v matrikách je nutno ověřovat.

Častá otázka, kterou jsem dostával: „Kde můj předek všude bojoval?“ se ve většině případů úplně zodpovědět nedaří a pokud ano, zabere to neskutečné množství času i energie. Proč?

Rakousko-uherská armáda měla ze všech evropských armád nejsložitější strukturu. Zapříčinil to zejména dualismus, tzv. rakousko-uherské vyrovnání z roku 1868, a když to velice zjednoduším, tak Císařsko-královská armáda byla spojena s námořnictvem a podléhala říšskému ministru války, ale mimo ni existovaly další tři skupiny vojska územního charakteru, které podléhaly jinému ministerstvu: a to byla Rakouská zeměbrana neboli Landwehr, Královská uherská zeměbrana a Chorvatsko-slovinská zeměbrana, ty byly podřízeny rovnou dvěma ministerstvům: Zemské obrany a Rakouska-Uherska.

Armáda se na začátku války dělila na 16 sborových oblastí označených římskými číslicemi (např. II. byla Vídeň). Sbory neboli Korps tvořily nejčastěji dvě pěší a jedna zeměbranecká divize, divize se pak skládaly ze dvou brigád, divizní kavalérie, divizního dělostřelectva, oddílu sapérů (ženistů) a potřebných služeb. Divize měla za války přibližně šest a půl až devět tisíc osob, dělila se dále na jednotlivé brigády, do brigád se sdružovaly asi dva pluky. Pluk byl považován za základní jednotku rakousko-uherské branné moci. Ten se potom skládal ze čtyř (později, jak ubývalo lidských zdrojů, už jen ze tří) praporů; k tomu byl oddíl zbrojních pušek, kulometní oddíl, četa pěchotních děl, od roku 1916 také úderné roty. A pluky se ještě dále dělily, protože stavebním dílem každého pluku byl prapor, ale zase některé prapory byly zcela samostatné jednotky a byly součástí brigád, měly vlastní štáb, jako prapory technických jednotek nebo takzvané Feldjäger bataliony. V praporu byly zase čtyři roty (Kompanie); ty měly původně kolem 250 mužů, ovšem skutečný stav byl většinou mnohem nižší. Rota se mohla dělit na různá menší seskupení jako průzkumné hlídky a podobně.

Sami vidíte, že v tomhle se zorientovat je poměrně složité, navíc za války proběhlo několik restrukturalizací rakousko-uherských sil. Když si vyhledáte všeobecné monografie týkající se první světové války, tak jejich autoři operují s armádami, sbory, brigádami a maximálně pluky, ale už se v nich těžko dostanete k podrobnějšímu složení.

Když dejme tomu o svém pradědečkovi víte, že byl třeba ve třetím kroměřížském pluku a byl u 25. kompanie, což je úplně malá jednotka (autoři knih se většinou zabývají bitvami, v nichž popisují účast největších jednotek), není vůbec jisté, zda pluk nebyl například rozdělen na několik částí; a on v zmíněné bitvě vůbec nemusel bojovat. Navíc některé lokální boje a střety tyto autoři vůbec neberou v potaz. Takže představa, že byste si udělali na mapce Evropy červenou trasu, jak váš pradědeček putoval od Srbska přes rus-

Obr. 5: Generál Králíček (vpravo) v přátelském rozhovoru s císařem Karlem.

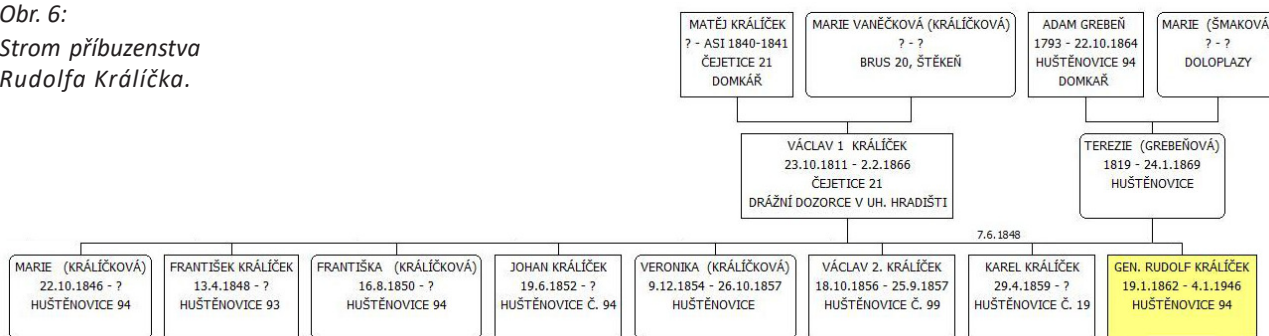
kou frontu někam na Piavu, je hodně nepravděpodobná. Samozřejmě pokud se dochoval nějaký deník, kam si poctivě zapisoval dění, kde byl, je to velkou výhodou.

Ohledně bádání v archivech ještě dvě poznámky: pokud jde o osobní korespondenci, ta nemá úplně vypovídající hodnotu. Byla cenzurována, tudíž se v ní dočtete, že v Itálii zrají pomeranče, jde o nádhernou krajinu, dotyčného se vede dobře apod. Vojáka především zajímá co se děje doma a rozhodně se v ní nedočtete, jakou má hodnotu, kde slouží apod. Naopak nejvíce vypovídají osobní deníky. Do nich se vojáci svěřovali se vším, někdy i dost drastickými událostmi. Často se jednalo o prosté lidi, kteří vůbec nerozlišovali závažnost událostí – v jedné větě napsali, že kamarádovi rozstřelil šrapnel hlavu, ale také, že toho dne hodně pršelo a navíc promrzl (logicky museli své zážitky nějak vytěšňovat). A druhá poznámka – v České republice je literatura týkající se Velké války většinou překládána z anglo-amerického, případně francouzského prostředí, tedy ze strany vítězů. Velice málo monografií se objevuje rakouských nebo německých. Autoři velkých monografií se tak logicky zabývají především událostmi na frontách, kde bojovali jejich vojáci. Dá se říci, že bojiště v Srbsku nebo v Haliči berou dost okrajově, tyto oblasti pro ně nebyly významné.

Po vydání knihy vznikl neplánovaně ještě řekněme dovětek v podobě brožury *Generál věrný svému císaři*. Občas jsem si na besedách postesknul, že na generála pěchoty Rudolfa Králíčka, což byla nejvýznamnější vojenská osobnost (uvažovalo se o něm jako o nejvyšším veliteli rakousko-uherských vojsk po Conradu von Hötzendorf) ze Slovácka, konkrétně z Huštěnovic, se úplně zapomnělo. Neexistovala žádná pamětní deska a na jeho ostatcích se dnes již nachází hrob jiné rodiny. Pan starosta z Huštěnovic to pojal za své a obec nechala zhotovit pamětní desku. Hned mě napadlo vydat alespoň drobný tisk, typu skládačky, aby se místní občané o generálu alespoň něco málo dověděli. Na zpracování jsem měl zoufale málo času – asi 3 týdny; ale přesto jsem to zkusil a dal se do pátrání.

Vojenská kariéra generála Králíčka byla z větší části všeobecně známá, ale jeho pobyt v Huštěnovicích, život po odchodu z armády i úmrtí bylo doslova „zahaleno tajemstvím“. Měl jsem k dispozici od místní kronikářky paní Bazalové rodokmen rodiny Králíčků a domníval se, že to genealogicky bude poměrně jednoduché – projdu školní knihy, školní záznamy a od těch se odrazím. Nicméně žádný Rudolf Králíček do školy v Huštěnovicích nechodil. Pátrali jsme s kolegyní doktorkou Hobzovou, která mi velmi pomohla, ale po Králíčcích jako by se po smrti maminky slehla zem.

Obr. 6:
Strom příbuzenstva
Rudolfa Králíčka.

Nicméně pečlivou kolegyni napadlo projít ještě žádosti, které v daném období do obce dorazily. A měli jsme neuvěřitelné štěstí, protože Rudolf Králíček opakovaně žádal obec Huštěnovice o vystavení domovského listu. Obec po něm naštěstí chtěla zdůvodnění žádosti. A tady jsme měli znovu štěstí: našli jsme totiž další dopis, ve kterém uvádí celý svůj životopis, asi do roku 1923. Z něj vyplývá, že byl nejmladším z 8 dětí a po úmrtí maminky osiřel a vychovával ho jeho nejstarší bratr. Ten byl již plnoletý, ale jako drážní inspektor putoval po celé monarchii

vždy tam, kam ho přidělili; samozřejmě Rudolf putoval s ním, proto neměl nikde domovský list. V pozdějším věku se Rudolf dostal na akademii na Slovensku, čímž zahájil svou celoživotní vojenskou kariéru.

Další pátrání vedlo do Českého Těšína, kde Rudolf Králíček nakonec zemřel. Dnes už jeho hrob vlastní jiná rodina. Zavola jsem do Českého Těšína na správu hřbitova a doptával se na hřbitovní knihu. Měl jsem štěstí, jelikož Český Těšín procházel složitým obdobím – zkrátka ročník 1946, který jsem hledal, je prvním zachovaným ročníkem – vše ostatní shořelo. Se zachováním anonymity současných vlastníků hrobu se mi podařilo zadokumentovat hledané záznamy z uvedené hřbitovní knihy.

Věděl jsem, že Králíček zemřel v lednu 1946 a že pohřeb a hrobové místo na 20 let zaplatila jakási Julie Blaschová z Českého Těšína, Nádražní č. 6. Po našem příjezdu do Českého Těšína nám paní ze správy hřbitova ještě zjistila, že na tom místě byl v roce 1927 pohřben také nějaký Králíček – a to právě jeho nejstarší bratr, František. Ten byl penzionován jako inspektor Českých drah v Českém Těšíně, proto bydlel v Nádražní ulici. Po úmrtí Františka se Rudolf stěhuje o tři domy dále, do čísla popisného 6, kde byl pravděpodobně v nějakém vztahu s Julií Blaschovou.

V souhrnu – co se tedy o Rudolfovi Králíčkově podařilo vypátrat: na Piavě měl to štěstí, že onemocněl malárií, takže byl odvelen do nemocnice do Brna, kde strávil konec války. Vrátil se do Vídně, ale aby se stal součástí tehdejší Československé armády, potřeboval již zmíněný domovský list. Oslovil obec Huštěnovice, ta mu ho vydala, on se z Vídně přihlásil do Československé armády, okamžitě byl vzhledem k pokročilému věku penzionován a dostal na poměry první republiky celkem zajímavou výsluhu. Zpočátku nebylo jasné, proč odešel do Českého Těšína (nebyl ženatý a neměl děti), ale nakonec ze střípků událostí vyplynulo, že tím hlavním motivem byl jeho nejstarší bratr, který mu v životě nahrazoval otce. Má to ještě jednu zvláštnost – když v roce 1939 přišli do Českého Těšína Němci, byla většina českého obyvatelstva odsunuta, ale Králíček tam zůstal. Moje domněnka je, že si vážili generála pěchoty rakousko-uherské armády bojujícího do samého konce války za svého císaře (podobný případ byl i v Opavě s jiným generálem rakousko-uherské armády).

Kvůli časovému presu se mi zatím nepodařilo objasnit tři otázky: 1. Kdo po něm dědil? (Byl nositelem významných vyznamenání, např. Císařského řádu železné koruny první třídy, měl cenné papíry apod.) 2. Kde skončili další Králíčkoví sourozenci? (Víme jen o Františkovi v Českém Těšíně.) 3. Kdo byla Julie Blaschová? (Tato otázka už pravděpodobně zodpovězena nebude.)

A úplně na závěr bych chtěl připomenout jedno výročí – v pondělí 21. listopadu 2016 uplyne 100 let od úmrtí Františka Josefa I. Trochu mne mrzí, že kromě Lidových novin si na něj nikdo jiný nevzpomíná a nevyšla o něm žádná monografie (v průběhu zpracování textu vyšly hned dvě monografie, pozn. autora); vezmu to tedy na sebe. Nechci ho tímto adorovat, ale jako nejdéle panující mocnář na našem území si aspoň malé připomenutí zaslouží. Děkuji Vám za pozornost.

Za knihu *Bojovali za císaře pána* udělila odborná porota Radovanu Jančářovi 23. září 2015 v Letohradu Mezinárodní cenu Egona Ervína Kische. (Poznámka editora sborníku.)

Jiří Pohořelický

Profesionální genealog; zástupce CJKSPD v ČR pro střediska rodinné historie

Lokální střediska FamilySearch v ČR

Přeji dobrý den všem. Na rozdíl od předchozích řečníků bych dnes ve svém příspěvku rád promluvil ne o minulosti ale spíše o současnosti a budoucnosti. Mým tématem jsou místní střediska FamilySearch v České republice běžně známá jako *střediska rodinné historie*. Protože jsou přístupná všem, tedy nejen členům Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů, v jejichž budovách jsou situována, podívali bychom se na jejich účel a na to, co tato střediska mohou přinést genealogickým odborníkům a široké veřejnosti.

Účelem středisek rodinné historie je zdarma nabídnout návštěvníkům výsledky mnoha genealogických objevů učiněných dlouhodobým osobním badáním mnoha dobrovolníků z celého světa a navíc to provést přátelskou formou – tak, aby to pokud možno zaujalo všechny rodinné příslušníky. Často jsou zde připravovány aktivity, které tomuto účelu napomáhají: různé kurzy, workshopy, dny otevřených dveří, výstavy historických rodinných fotografií, ...

Pomocí systému on-line objednávání mikrofilmů (<https://familysearch.org/films>) si mohou členové a návštěvníci z místní komunity objednat mikrofilmy a mikrofiše z katalogu na FamilySearch.org. Tyto mikrofilmy jsou následně zapůjčeny do dotyčného střediska rodinné historie. Zapůjčit se dají všechny mikrofilmy vyjma těch s omezeným přístupem (v katalogu jsou v poznámkách uvedeny položky, které si vypůjčit nelze).

Připravil jsem zde krátký návod, jak objednávat mikrofilmy z centrálního úložiště organizace FamilySearch (formulář je opět na adrese <https://familysearch.org/films>):

- Předpokladem je založený účet na FamilySearch.
- Zájemce si na webu FamilySearch objedná mikrofilm.
- Ten dorazí na adresu střediska, kterou si zájemce do objednávky zadal.
- Poté obdrží informaci, že mikrofilm došel na středisko a je zde k dispozici.
- Po skončení období výpůjčky mikrofilmu jej zájemce opět v lokálním středisku vrátí.

K dispozici jsou tyto typy výpůjček: *krátkodobá výpůjčka* (60denní výpůjční doba s dodatečnými 30 dny na odeslání) a *dlouhodobá výpůjčka* (bez konkrétního data vrácení). U prvního typu výpůjčka začíná v okamžiku, kdy je mikrofilm označen jako „odeslaný“. Pokud dotyčný výpůjčku neprodlouží, mikrofilm se po 90 dnech vrací.

Výpůjčky lze v některých případech prodloužit a to následujícím způsobem – *krátkodobé prodloužení*: prodlužuje stávající výpůjčku o dalších 60 dnů; *dlouhodobé prodloužení*: prodlužuje stávající výpůjčku bez konkrétního data vrácení.

V případě on-line objednávání mikrofilmů může personál střediska pomáhat návštěvníkům s těmito úkoly:

- Vytvoření účtu
- Nastavení výchozího střediska rodinné historie
- Objednávání mikrofilmů
- Kontrola stavu objednávky
- Prodloužení výpůjčky mikrofilmů

V České republice se v současné době připravuje otevření dvou středisek rodinné historie: v Praze (Milady Horákové 85/95, Praha 7, Holešovice) a v Brně (Stránského 41, Brno-Žabovřesky). Na obou místech jsou uvedena centra situována v budovách církevních kaplí. Nicméně z organizačních důvodů si jejich uvedení do plného provozu může vyžádat ještě nějaký čas.

Jsem velmi vděčný za to, že naše země je velmocí v oblasti digitalizace archiválií a online dostupnosti matričních dat. V naší práci často narážíme na problémy spojené s tím, že v okolních státech nebo i na jiných místech světa ještě tak daleko nejsou. Jednou jsme například museli při hledání konkrétní informace osobně zajet až do Polska na faru a tam požádat faráře o nahlédnutí do matriční knihy.

Přeji všem úspěšná bádání a hlavně mnoho radosti z nalézání vašich předků a budování rodinných stromů.

Obr. 7: Screen FamilySearch s upozorněním, že od 1. 9. 2017 budou služby spojené s distribucí mikrofilmů ukončeny z důvodu nahrazení mikrofilmů digitálními záznamy.

Mgr. Martina Šlancarová

Archivářka SOKA Kroměříž

Svatba a genealogie

Základem rodiny je manželství. Podoby manželství bývaly v jednotlivých historických epochách různé, přesto však šlo o spojení muže a ženy, jež odpovídalo danému právnímu systému.¹ Manželský svazek se prosadil jako základ společenského pořádku, v moderní společnosti jako základní stavební kámen státu. Katolická církev v rámci závěrů Tridentského koncilu (1545–1563) právně definovala manželství jako svátost a jednoznačně vyhlásila nerozlučnost manželství. Na zasedání jednajícím o reformě manželského práva koncil také nařídil farářům vedení matrik.²

Přestože jsou matriky pro genealoga většinou prvořadým pramenem církevní povahy, lze poznatky z nich získané vhodně doplnit nebo je i rozšířit o studium některých archiválií z farních fondů. Jedná se o písemnosti, jejichž vznik bezprostředně souvisel s vedením matriční agendy a které sloužily jako podklady pro zápisy do jednotlivých druhů matrik, a o písemnosti, které zachycují náboženský život farníků a byly vedeny zejména pro evidenční potřeby farářů.

Právní základ uzavíraného manželství tvořily z hlediska zemského práva *svatební smlouvy*. Zpravidla obsahovaly ujednání týkající se majetkových záležitostí. Jednalo se zejména o klíčovou otázku věna, jeho výše a podmínek vyplacení. Současně mohla být upravena otázka tzv. *obvěnění*, tj. finančního či jiného majetkového zajištění ženy v případě manželovy smrti. Výše případného vdovského věna se pohybovala kolem dvou a půl násobku původního věna nevěsty. V kroměřížském okresním archivu se dochovaly dvě knihy svatebních smluv. „Kniha k zapísování všelijakejch smluv svadebních města Kroměříže“ byla vedena v letech 1665–1782 a obsahuje jak české, tak německé záznamy.³ V letech 1792–1838 byla vedena další kniha svatebních smluv, kde jsou opět dvojjazyčné záznamy.⁴

Každé svatbě předcházela žádost o ruku, zasnuby a ohlášky. V případě ohlášek snoubenců se jednalo o oficiální informaci o zamýšleném sňatku, určenou pro místní společenství věřících, jeden ze způsobů zjišťování, zda neexistují pro uzavření sňatku nějaké překážky. Ohlášky se zapisovaly do *knihy ohlášek snoubenců*; předepsány byly troje ohlášky v domovské farnosti snoubenců (při třech nedělních nebo svátečních mších či bohoslužbách před svatbou), v některých případech však bylo možné provést všechny tři ohlášky najednou. V případě, že snou-

1 Předkládaná studie vychází z archivních fondů uložených v MZA Brno-Státním okresním archivu Kroměříž (dále jen SOKA Kroměříž) a z libreta výstavy *Svatba v zrcadle dějin* realizované ve zmiňovaném archivu od 1. června 2016 do 30. května 2017. Jeho autorkami byly PhDr. Jitka Zezulová a Mgr. Martina Šlancarová, spolupracoval Mgr. David Sobek.

2 V českých zemích bylo vedení matrik nařízeno rozhodnutím olomoucké synody z roku 1591 (pro Moravu) a pražské synody z roku 1605 (pro Čechy). V roce 1614 tzv. římský rituál (soubor liturgických pravidel) přesněji formuloval pravidla vedení matrik, stanovil sice vzory zápisů pro jednotlivé knihy, ve vnější formě pak ponechal farářům volnost. Od 30. let 17. století byly už v českých zemích matriky vedeny všeobecně.

3 SOKA Kroměříž, fond B-1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 36-Kniha svatebních smluv (1665–1782).

4 SOKA Kroměříž, fond B-1 Archiv města Kroměříže, inv. č. 36-Kniha svatebních smluv (1792–1838).

Čís. 102

2621 Protokol

sepsaný dne 9 srpna 1914 na farnost sv. Václava v Kroměříži
v příčině zamýšleného sňatku ženicha Jakuba Přechyby
a nevěsty Stěpanky Přechybové

O t á z k y:	O d p o v ě d i:
1. K ženichovi. 1. Jak se jmenujete rodným a křestním jménem?	Přechýba Jakub
2. Jaké je vaše povolání? Čím se zaměstnáváte?	úředník městského společenství
3. Kdy a kde jste se narodil? Narodil-li se jinde: Máte svůj křestní list?	27 dubna 1889 v Kroměříži Pěl.
4. Jakého jste náboženství? Je-li ženich nekatolík: Chcete podepsat smlouvu o katolické výchově všech dětí? (Dlužno žádati též příslušná prohlášení podle „Acta Curiae“ 1908, str. 12. n.)	příslušný
5. Jak se jmenují vaši rodiče? Čím byli neb jsou? Kde bydlí?	Jakub Přechýba, strojník Kroměříž Františka Přechýbová
6. Kde přebýváte? V kterém místě a čísle domu? V které farnosti? Jak dlouho již tam bydlíte? Do které obce jste příslušný? Kde jste dříve přebýval déle než 6 neděl? Máte snad mimo toto své bydliště ještě jiné? Setrýváte ve svém nynějším bydlišti až do oddávky?	Kroměříž, Boletářská farnost sv. Václava Pěl. do Kroměříže jiné nemá vetař
7. Jste svobodný? K ženichu úplně neznámému: Kterak dosvědčíte, že jste svobodný? K ženichu nekatolíkovi: Byl jste snad již ženat a bylo snad manželství vaše rozloučeno? Proč bylo rozloučeno? Žije snad dosud vaše manželka?	svobodný
K ženichu vdovci ot. 8. a 9.: 8. Jste vdovec? Jak se jmenovala vaše zemřelá manželka? Kdy a kde zemřela? Zemřela-li jinde: Máte její úmrtní list? Zemřela vám snad již dříve jiná manželka? Jak ta se jmenovala?	—
9. Je vaše nevěsta příbuzná s vaší zemřelou manželkou; (neb s některou z vašich zemřelých manželek), t. j. je snad její — byt i nemanželskou — dcerou, matkou, vnučkou, sestrou, neteří, tetou, prarátou atd.? (Imped. affín. resp. quasi-affín. ex matrim.)	—
10. Je-li nevěsta vdovou: Má nevěsta vaše dívky z předchozího manželství?	—

Obr. 8: Příklad snubního protokolu. Zdroj: Státní okresní archiv Kroměříž.

velkou část 19. století byla v habsburské monarchii totiž prováděna reglementace manželství ze strany vrchnosti a později státu. Finanční dekret vydaný roku 1800 zakazoval státním, městským a vrchnostenským úředníkům ženit se bez svolení představeného, pokud jejich plat nedosáhl určitého limitu. Omezeny byly i sňatky učitelstva, četnictva a vojska. Rakouský všeobecný zákoník z roku 1811 postavil sňatky čeledi pod kontrolu vrchnosti či magistrátu. V roce 1815 vyšlo nařízení o povinnosti žádat souhlas k sňatku, které se vztahovalo na velkou většinu obyvatelstva. Toto nařízení, platící v habsburské monarchii do roku 1868, se netýkalo šlechty, knížecích a městských panských úředníků, profesorů, advokátů, měšťanů, majitelů domů, statků, továren a mistrů. Souhlas ke sňatku mohl být odepřen z mnoha důvodů. Mezi hlavní překážky patřil nesouhlas rodičů, nezaměstnanost, nízký příjem, nevykonaná vojen-

benci pocházeli z různých farních obvodů, bylo zapotřebí ohlášky realizovat na obou místech. V některých konkrétních příkladech mohou ohlášky pomoci při dohledání sňatků, ke kterým došlo mimo domovskou farnost obou snoubenců. I když je známou skutečností, že se svatba obvykle odehrávala v místě bydliště nevěsty. Knihy ohlášek snoubenců jsou ve fondech farních úřadů dochovány v souvislejší časové řadě pro druhou polovinu 19. a první polovinu 20. století, v některých fondech se objevují i knihy starší, přibližně od dvacátých let 19. století. Jejich rubriky měly typizovaný obsah: jména snoubenců, jejich povolání, stav, bydliště a věk, jména rodičů s uvedením bydliště a povolání, nechyběly ani tři termíny vykonaných ohlášek.

Dalším důležitým pramenem pro genealogická bádání jsou tzv. *snubní protokoly* (spisy), které sloužily jako podklady pro zápisy do oddacích matrik.⁵ Jedná se o skupinu materiálů obsahující zejména vrchnostenská a úřední povolení k jednotlivým sňatkům a žádosti o ně, potvrzení o vykonaných ohláškách snoubenců, snubní listy a opisy křestních listů snoubenců. Od sklonku 18. století a po

⁵ Snubní spisy jsou v SOKA Kroměříž součástí archívního fondu D-5 – Sběrka dokladů k matrikám okresu Kroměříž.

ská služba, u tovaryšů neodbyty vandr, neplnoletost (24 let) a překážky bránící zplnoletění. K tomu, aby mohl žádat o povolení k sňatku, potřeboval uchazeč řadu potvrzení: osvědčení o schopnosti vydělávat s udáním výše výdělku, potvrzení od faráře o náboženské výuce, potvrzení od domácího o bydlišti, před rokem 1850 nadto potvrzení vrchnosti ze svého rodiště, že proti sňatku nemá námitek.

Při výběru partnera se dodržovala určitá pravidla, k nim byly řazeny takové skutečnosti jako urozenost snoubenců nebo alespoň původ ze stejné společenské vrstvy, rovnost majetkových poměrů a přihlíželo se i rovnosti věkové, která byla často porušována. Dobrou pověst snoubenců měla provázet pokora, počestnost a hlavně bohabojnost. Otázka náboženství hrála při volbě partnera významnou roli. Sňatek katolíka s nekatolíkem vázala církev na dohodu týkající se víry dosud nenarozených dětí. Toleranční patent z roku 1781 stanovil v případě katolického otce víru otcovu, v případě evangelického otce pro chlapce víru matčinu. Ve všeobecném občanském zákoníku z roku 1811 byly pak stanoveny podmínky pro uzavírání sňatků snoubenců rozdílného vyznání, kdy byl oddávajícím katolický duchovní za přítomnosti kněze příslušné víry.

V roce 1868 bylo v habsburské monarchii tzv. manželským zákonem povoleno uzavírání *civilních (občanských) sňatků*. Zavedení civilního sňatku neznamenal žádný masový odliv snoubenců z církví, ale důležitý krok k sekularizaci. Součástí daného zákona bylo také nařízení o vedení civilních oddacích matrik, týkající se magistrátů a okresních hejtmanství. Po formální stránce se občanské matriky od církevních příliš nelišily, politické úřady ještě dlouho užívaly stejné tiskopisy jako církve. O dva roky později (1870) pak byla zavedena povinná forma uzavírání sňatku pro osoby bez vyznání.

Nový československý stát po svém vzniku v roce 1918 převzal úpravu rodinného práva obsaženou v rakouském občanském zákoníku z roku 1811. Veškerá moc v manželství náležela muži, ženě musel na oplátku poskytnout přiměřenou stravu a oděv. Zákonem z roku 1919 byla v celém Československu zavedena *fakultativní možnost výběru mezi civilní či církevní formou sňatku*. Průlom představuje schválení rozvodu, případně rozluky, ke kterému došlo i přes odpor křesťanských stran a spolků, jež trvaly na nerozlučitelnosti manželství. Zakonodárci si při přijímání zákona neuvědomili sociální důsledky zavedení rozluky pro ženy, které neměly vlastní příjem. Většina vdaných žen byla ekonomicky zcela nebo z velké míry závislá na partnerovi. Rozvod a rozluka nebyly v meziválečném období tak běžným jevem jako nyní, ale dotýkaly se právě převážně městské střední vrstvy. Kanonické právo tvořilo základ úpravy rodinných a manželských vztahů až do roku 1949. V novém občanském zákoníku z roku 1950 byla ustanovena povinnost uzavírat civilní sňatky. Teprve po obřadu vykonaném na úřadě mohli věřící novomanželé uzavřít i církevní sňatek v kostele. Možnost uzavření manželství na dvou místech byla podivuhodnou zvláštností tehdejšího právního systému. Nelogické schizma v oddávání bylo odstraněno v roce 1992, kdy na základě novelizace zákona o rodině došlo k zrovnoprávnění církevního sňatku se sňatkem občanským.

Se svatebním obřadem je neodmyslitelně spjata fotografie, která je nezbytnou součástí každé rodinné kroniky. Fotografické zvěčnění jedné z nejdůležitějších událostí v lidském životě se stalo samozřejmostí již na konci 19. století (v majetnějších vrstvách již dříve). Živnostenská fotografování působili už od 80. let 19. století i v malých lokalitách a známé a prosperující fotografické ateliéry z velkých měst otvíraly filiálky v regionálních centrech. Kompozice svatebních fotografií byla velmi stereotypní (portrét novomanželského páru a skupinová fotografie účastníků svatby) a nejstarší fotografie vykazují větší variabilitu pouze formátem a neomezují se pouze na kabinetní formát. Vysoká řemeslná úroveň fotografií byla v konkurenčním prostředí samozřejmostí. Ve 20. letech 20. století se oblíbenou novinkou stal poloportrét novomanželů. Někdy byla fotografována nevěsta sama nebo s družičkami. Fotografie již v té době nebyly

podleповány tvrdou lepenkou a protože se rozšířilo posílání svatebních fotografií jako upomínek, formát se změnil na pohlednicový. Z fotografických ateliérů se na počátku 50. let 20. století stala výrobní družstva a provozovny tzv. komunálních služeb.

Ve městě Kroměříž působilo několik fotografických ateliérů, z nichž nejstarší byl fotoateliér Sonntag, ceněný pro vysokou úroveň portrétní fotografie. Jsou zde doloženy také četné místopisné snímky i fotografie z místních událostí. Jeho zakladatelem byl Hugo Sonntag (1829–1894). Fotoateliér Sonntag sídlil v Jánské ulici. Dobrou pověst firmy prohluboval syn Hugo Karel Sonntag (1867–1912), který získal titul dvorního arcibiskupského fotografa. V otcově ateliéru se fotografkou vyučila také jeho dcera Berta Sonntagová (1897–1996), provdaná Opravilová, která se v něm dožila jeho přeměny v komunální podnik, v němž rovněž pracovala. Dalším oblíbeným kroměřížským fotografickým ateliérem byl fotoateliér Rafael, Přikryl a jiné.

Svatební fotografie mohou být v rodinných albech vhodně doplněny svatebními oznámeními, blahopřáními a telegramy.

V archivech lze jistě nalézt i jiné fondy, které by bylo možné využít při genealogickém pátrání po sňatcích našich předků. Cílem tohoto příspěvku však nebylo vytvořit kompletní soupis, ale poukázat na méně známé prameny, které je možné využít v širším měřítku a které badatelům mohou pomoci najít odpovědi na jejich otázky.

Obr. 9: Svatební fotografie kolem roku 1900. Zdroj: Soukromý archiv Marie Prokešové

Mgr. Petr Škarvada

Člen výboru Moravské genealogické a heraldické společnosti
a člen České archivní společnosti

Představení Moravské genealogické a heraldické společnosti v Brně

Moravská genealogická a heraldická společnost v Brně, jako zapsaný spolek, je zájmovou společenskou organizací pro odborné i amatérské genealogy, heraldiky a zájemce o naše dějiny a historii. Čestným předsedou MGHS byl do roku 2015 pan Dr. Jiří Louda, který byl členem zahraničních heraldických společností a Heraldické komise podvýboru parlamentu ČR. Vytvořil okolo 200 obecních a městských znaků (erbů). Jako heraldickou autoritu jej prezident Václav Havel vyzval k vytvoření znaku ČSFR (1991) a následně i státního znaku České republiky (1993). Naše společnost mu vděčí za vytvoření a doživotní užívání našeho znaku MGHS (viz obrázek), který je ozdobou titulní strany našeho spolkového časopisu *Genealogické a heraldické informace*, které vydáváme od roku 1975.

při KPS v Brně samostatný GH klub. Nezapomenutelným předsedou byl zvolen pan prof. František Špírk. Situace po revoluci v r. 1989 a nová legislativa ČR umožnila na Ministerstvu vnitra zaregistrovat nové sdružení MGHS Brno, které bylo ustaveno dne 20. 1. 1996 na valné hromadě za přítomnosti 47 členů. Předsedou byl zvolen PhDr. Ivan Štarha, ředitel MZA, který funkci vykonával až do r. 2013, kdy jej vystřídal prof. PhDr. Tomáš Krejčík, Ph.D., vědecko-pedagogický pracovník Ostravské univerzity.

K dnešnímu dni máme 176 členů individuálních a 10 kolektivních (okresní a zemské archivy) a 10 čestných členů.

Členství ve Společnosti je omezeno dosažením věku 15 let. Není omezeno profesí, bydlištěm, ani politickou, národnostní nebo náboženskou příslušností.

Důležitá data z činnosti MGHS v Brně

Rok 1968 přinesl v oblasti pěstování spolkové činnosti podstatnou změnu. Genealogové a heraldici se na konci 60. let sdružili v Praze v několika spolcích. Z nich 5. 3. 1969 vznikla Česká genealogická a heraldická společnost (ČGHS), která navázala na tradice Rodopisné společnosti československé. Počátek organizované heraldiky a genealogie v Brně lze datovat od 24. 10. 1972, kdy byla v Univerzitní knihovně ustavena brněnská pobočka Společnosti v Praze. Prvním předsedou se stal dr. Jiří Plichta a jednatelem byl prof. František Klein, který byl již členem prvorepublikové Rodopisné společnosti v Praze. Naše společnost se zaměřila na práci v regionu Moravy. Dne 20. 1. 1981 vznikl

MGHS nabízí svým členům:

- ▶ Jednou ročně sborník *Genealogické a heraldické informace*.
- ▶ Přednášky na různá genealogická či heraldická témata.
- ▶ Vycházky.
- ▶ Exkurze ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně.
- ▶ Kurzy pro začínající a pokročilé genealogy spojené se čtením starého písma.
- ▶ GEN-párty – neformální setkávání genealogů jednou v měsíci v Brně.
- ▶ Možnost vypůjčení knihy či časopisu s genealogickou a heraldickou tematikou z bohatého fondu spolkové knihovny.

Mgr. Petr Škarvada

Člen výboru Moravské genealogické a heraldické společnosti
a člen České archivní společnosti

Genealogický výzkum drobné šlechty v předbělohorském období

Běžný amatérský genealogický badatel většinou končí svůj výzkum v polovině 17. století, kdy po ukončení Třicetileté války byly ve větší míře zakládány matriky, které byly přikázány Tri-dentským koncilem. Šťastnější badatelé se v některých oblastech dostanou i na přelom 16. a 17. století díky unikátně zachovalým matrikám, urbářům či gruntovním knihám. Pro napros-tou většinu badatelů pak znamená tento přelom století mrtvý bod, za který se dál nedostanou, vzhledem k poddanskému původu svých předků. Menšina badatelů má to štěstí, že jejich před-ky byli měšťané či dokonce drobní šlechtici, ti pak mají šanci vypátrat své předky i v 16. nebo dokonce 15. století. Tento článek má naznačit, jak je možné i bez potřebných paleografických a jazykových znalostí vyhledávat na internetu potřebné informace.

Nelze než doporučit, aby každý badatel, který narazí ve svém bádání na šlechtický rod, provedl za účelem vyhledání bližších informací rešerši nejdůležitější genealogicko-heraldické literatury¹. Pokud genealogii žádaného rodu nenajde v literatuře už zpracovanou, je to zpravi-dla proto, že šlo o méně významný rod. Pak by jeho další kroky měly směřovat k pramenným edicím Archivu českého.

Archiv český je ediční řadou, jejíž vznik je spjat s Františkem Palackým. Palacký vytvořil koncepci edice diplomatického materiálu, jež měla obsahovat výběr z česky psaného diplo-matického materiálu 15.–16. století (zejména do roku 1526), který právě zpracovával ve svých Dějinách a který byl současně i důležitým dokladem zachycujícím český jazyk. Tato edice měla obsahovat české písemnosti seřazené do pěti oddílů: 1. listy (obsahující listy královské, šlech-tických rodů, měst), 2. zápisy zemské obecné a sněmovní, listiny královské a úřední, 3. listiny soukromé, 4. výpisky právní a historické, 5. výtahy a přehledy čerpané z listin.

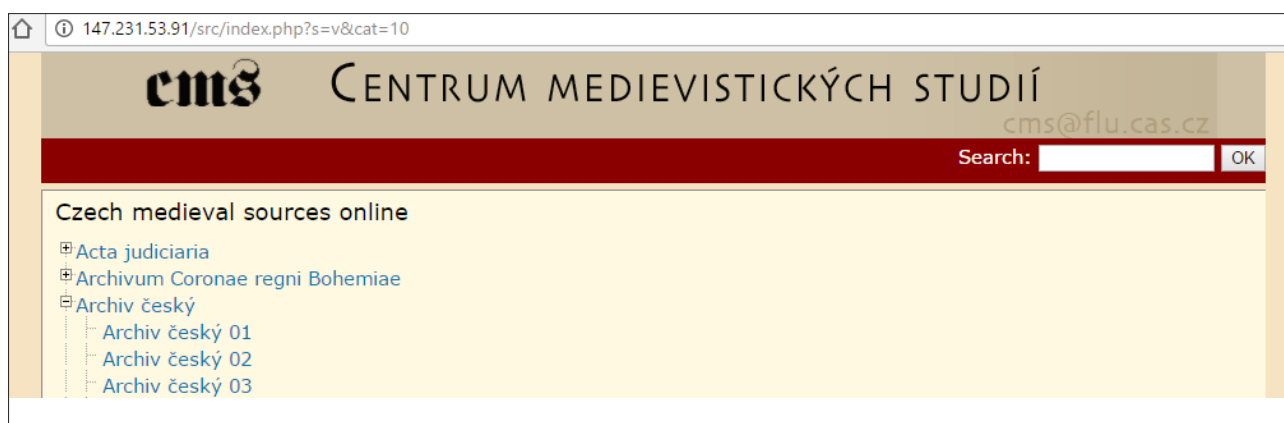
Po smrti Palackého za Kalouskova redaktorství byla výrazně překročena původní Palackého chronologická hranice – rok 1526. (Kalousek při vydávání selských řádů a hospodářských in-strukcí dospěl dokonce hluboko do 19. století – do roku 1869.) Ke změně došlo i v případě ja-zyka, kterým byly napsány vydávané prameny. Kalousek v letech 1887–1913 zredigoval celkem 22 dílů ediční řady, kterou naplnily důležité prameny všech pěti oddílů (jež se posléze již nestří-daly v jednom svazku). V rámci listů zde vyšla např. korespondence příslušníků významných šlechtických rodů a listy pro některá města. Byly zde zpřístupněny listiny šlechtických rodů i listináře klášterní, registra královská, registra komorního soudu, zápisy ze sněmů Markrab-ství moravského, korespondence nejvyšších hejtmanů Českého království, trutnovské manské desky, artikule pražských cechů, selské řády, urbáře, výpisy z pražských knih viničných.

1 Pro Moravu je to PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj: *Zrcadlo Slavného Markrabství Moravského*, Olo-mouc 1593; dále PILNÁČEK, Josef: *Staromoravští rodové*, Brno 1972 a také PILNÁČEK, Josef: *Neznámé rody a znaky staré Moravy*, Brno 1983; pro Slezsko PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj: *Štambuch Slezský*, Brno 1609; také PILNÁČEK, Josef: *Rody starého Slezska*, Brno 1991; pro Čechy PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bar-toloměj: *Diadochos*, Praha 1602; také KOLÁŘ, Martin: *Českomoravská heraldika*, Praha 1902 a SEDLÁČEK, August: *Českomoravská heraldika*, Praha 1925, případně SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království Českého*, Praha 1881–1927, 15 dílů a jednotlivé svazky Ottova slovníku naučného z let 1888–1909 (celkem 27 svazků a jeden doplň-kový), kde je velké množství hesel týkajících se šlechty.

V období Friedrichova redaktorského působení vycházejí v Archivu českém již jen větší sbírky pramenů: registra nejvyššího purkrabství pražského od Václava Schulze, registra komorního soudu vydaná z pozůstalosti Jaromíra Čelakovského, přičemž vydání akt z let 1524–1526 v XXXIII. dílu z velké části dokončil redaktor, a především Friedrichova vlastní edice knih svolací desk dvorských, která zaplnila celkem šest objemných svazků ve čtyřech dílech.

K obnovení ediční řady došlo až roku 2000, kdy péčí Centra mediévistických studií vychází Františkem Hoffmannem připravené Popravčí a psanecké zápisy jihlavské z let 1405–1457. V roce 2004 pak Hoffmann vydal ještě dvousvazkový XL. díl s Rejstříky městské sbírky jihlavské z let 1425–1442. I přes více než půl století trvající odmlku zůstává Archiv český se svými 42 vydanými svazky naší nejrozsáhlejší středověkou edicí diplomatických pramenů, třebaže ve většině svých dílů již notně zastaralou².

Edice Archiv český má 39 svazků, z toho svazky I–XXXVII najdeme na Internetu na stránkách Centra mediévistických studií Akademie věd České republiky³ (obr. 1).

Obr. 10: Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky na Internetu.

Každý svazek se skládá z titulu, úvodu, vlastních edic a hlavně z rejstříků písemností, osobního, místního a věcného. Aplikace tedy neumožňuje fulltextové vyhledávání, ale práce pomocí rejstříků je velmi rychlá a vede jistě k cíli (obr. 10).

Další pramen umožňuje nahlédnout přímo do badatelské „kuchyně“ Augusta Sedláčka a je jím digitalizovaná Kartotéka Augusta Sedláčka. Vědecká pozůstalost Augusta Sedláčka (resp. její výrazně většinový díl, včetně odborné části osobní knihovny) je uložena v Historickém ústavu Akademie věd ČR, v. v. i. (Praha), nástupnické organizaci Státního ústavu vydavatelského (zal. 1921), jemuž ji stihl svěřit do péče ještě sám Sedláček.

Jedná se o unikátní typ pozůstalosti, a to jak charakterem, tak i rozsahem – zahrnuje Sedláčkovu pramennou dokumentaci, postupně vznikající v průběhu několika desítek let aktivní činnosti v oboru. Sestává z více než 400 000 lístků v abecedně strukturovaných kartotékách genealogických (šlechtické rody – společně pro Čechy i Moravu) a topografických (lokality – pro Čechy a Moravu odděleně), důmyslným systémem revokací propojených s více než 150 sešity, v nichž jsou obsažena jak regesta a excerpta z pramenů, tak i přípravné materiály (dějiny hradů, šlechtických rodů, krajů, rekonstrukční mapy apod.).

V rámci obsáhlého souboru jak kartotéčních lístků tak i Sedláčkových sešitů jsou navíc opakovaně podchyceny (ať již v obšírných výtazích nebo minimálně v regestech) písemnosti, které byly později zničeny, případně jsou dnes nezvěstné. A nejde zdaleka jen o drobnosti: s přihlédnutím k archivním ztrátám, k nimž ve velkém docházelo na sklonku 2. světové války

2 KRMÍČKOVÁ, Helena: *Edice středověkého diplomatického materiálu*, Brno 2014, dostupné též na <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/130557>.

3 <http://147.231.53.91>

CENTRUM MEDIEVISTICKÝCH STUDIÍ

cms@flu.cas.cz

↩

🔍

📄

⏪

⏩

⏴

⏵

🖨

574/623

Archiv český 17
Titel
Úvod
Listinář Viléma z
Pernšteina
Urbář panství
Hlubockého
Urbář panství
Pardubického
Registra rybníčná
Z register zápisův o
prodeji
Dodavek k dopisům pana
Viléma
Dodavek k Listinář p.
Viléma
Rejstřík písemnosti
Rejstřík jmen
Rejstřík věcný

Rejstřík jmen osobních a místních.*

A. Abrahám poddaný 501, 505-6; Vít 408a. Abraham podd. 343b. Adam Jan podd. 450b; Adámek 395b, 501, 504-7; Jan 402b, 404a; Tomek 390b. Agrman podd. 395b. Ajše (Aiše, Ayše) Antonín podd. 287; Aišl 292-3, 354b. Aksamit podd. 404a; Jíra 434a. Albík podd. 323b. Albl poddaný 305. Albrecht král český: listy jeho 52, 183. Albrecht vévoda Bavorský 38,	Antoš podd. 392a-3a; 397a, 401b, 415a, 417b, 420b, 422ab, 430a, 492, 500, 519a; Martin 439b. Antošek pivovarník 381b. Antoška 396a. Arkleb poddaný 453ab; Jiřík 384a, 489; Matuš 383a. Arkleb viz z Bozkovic. z Arklebic Hostakovský Jan 130. Augustin podd. 310; doktor královský (Käsenbrot) 97; hospodář v Brně 546; mlynář 120; Jíra 438b. B. Babčí poddaný 400a.	Balaš poddaný 376b. Bálek Matěj podd. 33. Baloušek podd. 328a. z Bamberka Jan 370. Bančíčka Vítek podd. 428b. Bánov viz z Vickova. Baran poddaný 469. Barbora Havel soukenník 438ab. Barchov ves u Pardubic 410, 448b, mlyn 445a; Barchovský Jíra 410a. z Barchova Čeněk na Dašicích 83-4; spor o mýta 6, 24-5; srov. Dašický. Bareš podd. 348a, 412b, 423a, 438b, Bartoš 389b, 419b, 439b. Baroch místo 509.
---	---	---

Obr. 11: Jmenný a místní rejstřík svazku č. XVII Archivu českého.

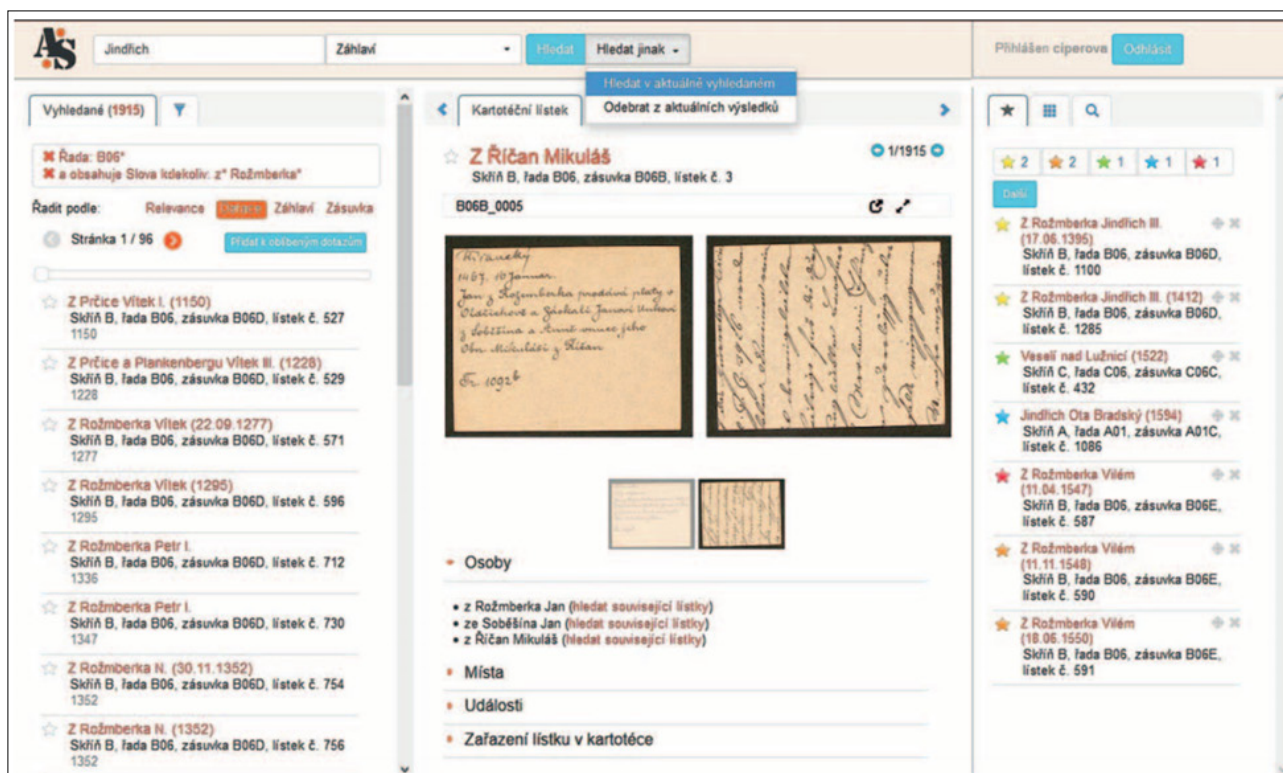
(a to nejen na území Německa, ale i Polska a koneckonců i v samotné Praze při požáru Staroměstské radnice), jsou tak nejednou Sedláčkova excerpta tím jediným, co máme k dispozici. Nadčasový vědecký potenciál Sedláčkovy pozůstalosti i průběžný badatelský zájem o jednotlivé fondy (a zvláště pak kartotéky, umožňující rychlou a snadnou orientaci v materiálu) po několika letech úvah nad možnostmi zpřístupnění tohoto fondu široké veřejnosti vyústil v roce 2012 v návrh projektu, řešeného v rámci programu Národní a kulturní identity (NAKI), jehož garantem je Ministerstvo kultury. Do tohoto rámce totiž patří i z toho důvodu, že digitalizace kartoték je do budoucna současně i nástrojem ochrany tohoto unikátního souboru.

Český historik August Sedláček (1843–1926) vytvořil jako pomůcku pro svou práci rozsáhlou genealogickou a topografickou kartotéku Čech a Moravy. Tyto kartotéky obsahují asi 450 000 kartotéčních lístků seřazených podle rodových jmen šlechty a názvů lokalit. Informace pocházejí z původního výzkumu Augusta Sedláčka v archivech a knihovnách, ze sekundární literatury nebo z jiných zdrojů (např. z osobních sdělení dalších badatelů). Specifikem Sedláčkových kartoték je, že záznamy mají různý rozsah i kvalitu. Nebyl dodržován jednotný tvar zápisu. Pomocí nově vyvinutých nástrojů jsou texty z lístků přepisovány a tříděny. Roztříděné základní informace z lístků jsou zpřístupňovány na stránce www.augustsedlacek.cz.⁴

Kartotéční lístky Augusta Sedláčka představují nejednotný soubor dat vztažených vždy k jednomu šlechtickému rodu nebo jednomu místu. Třídění těchto informací se provádí podle jednoznačně definovatelných kategorií (jméno, příjmení, predikát, název lokality či datace). Ostatní informace, které není možné takto třídit, jsou zapisovány jen jako stručná charakteristika nebo textová poznámka. Zvláštními případy jsou grafická data či jiná vyobrazení (heraldická znamení, fotografie, plánky, genealogie apod.).

Koncový uživatel spouští program z rozhraní <http://www.augustsedlacek.cz/apps>. Zde zadává dotaz na hledaný termín (např. jméno či místo). Dotazy je možno dále upřesňovat či doplňovat a nalezená data třídit podle dalších kritérií (např. datace). Program vyhledává ve všech textových polích, pokud není uživatelem nastaveno jinak. Uživateli je k dispozici obraz původního kartotéčního lístku s nalezenou informací.

4 DOLEŽALOVÁ, Eva – ŠIMŮNEK, Robert: Kartotéky Augusta Sedláčka – Vývoj digitálních technologií ke zpřístupnění kartoték badatelů, 2014 [online], dostupné z <http://www.augustsedlacek.cz/>.

Obr. 12: Aplikace umožňující fulltextové vyhledávání v Kartotéce Augusta Sedláčka.

Závěr

Badatel, který potřebuje zkoumat vazby svých předků (měšťanských či šlechtických) v 16. a 15. století, nevybavený patřičnými znalostmi v paleografii a cizích jazycích (latině a němčině) je odkázán na edice česky psaného listinného materiálu. Dva velmi významné prameny jsou už přístupné na Internetu. Je jím edice Archiv český, který sice neumožňuje fulltextové vyhledávání, ale umožňuje rychlou práci za pomoci přiložených rejstříků. Dalším pramenem je Kartotéka Augusta Sedláčka, která má výhodu fulltextového vyhledávání podle míst a osob. Informace na Sedláčkových kartotečních lístcích obsahují odkaz na pramen, ze kterého Sedláček čerpal, a tak je možno dostat se k dalším informacím.

Jak vytvářet kroniku rodu

.....

Vážení přátelé,

rodinnou historií a genealogií se zabývám již dlouhá léta. Měl jsem příležitost navázat na velké množství práce, které začala moje matka už před válkou. Byl jsem pořadatelem konference požádán, abych se zde zmínil o vedení rodinných a rodových kronik.

Vyvstává mi na mysli hned několik otázek: 1. Proč vést rodinné či rodové kroniky? 2. Kdy s nimi začít? 3. Jak začít a jak je připravovat? 4. Co vše kroniky mají nebo mohou obsahovat? 5. Jaké jsou možnosti jejich formy či designu?

1. Proč vést rodinné kroniky

Když člověk začíná s rodinnou historií nebo rodinnou kronikou, je nejdůležitější, aby si uvědomil, *proč* tu kroniku či genealogii vlastně dělá.

- **Koníček a zvědavost** – to bývá snad nejčastěji, aspoň ze začátku. Někdy je to současně profesionální zájem či touha vytvořit krásnou publikaci svého rodu (pokud možno i šlechtického).
- **Lepší motiv** vyvěrá z uvědomění si, že v sobě nesu geny všech svých předků, že jsou to moji nejbližší příbuzní, že z nich všech něco přetrvává ve mně. Cítím sounáležitost s nimi, čím více se o nich dozvídám, přestávají se mi zdát cizí, procítuji k nim lásku a vděčnost. Touhu poznat je. Uvědomím si, že pokud třeba i sám něčeho vysokého dosáhnou, vděčím za to ve velké míře tomu, že jsem (obrazně řečeno) „stál na ramenou obrů“.
- **Obracím své srdce ke svým prarodičům**, hledám na jedné straně jejich jména a zpřítomňuji si s úctou jejich osudy a uvědomuji si svou sounáležitost s nimi, ale současně...
- **Obracím své srdce i ke svým potomkům**, aby i oni pocítili a zažili tu radost z onoho příbuzenství – obdiv, úctu, zájem, vděčnost a lásku. Pak přichází i radost z této práce, která může často pomoci našim i jejich potomkům najít své srdce a pochopit, že vzájemnost a rodina je důležitější než hromadění majetku či slávy. Proto kroniku vytvářím zejména pro ně.

V podstatě jsou dvojí kroniky – **rodinná kronika** a **kronika rodiny** či spíše **rodu**. Jednu z nich můžete začít vzpomínkami na schůzky se svou nynější manželkou a na své rodiče, na vaše zážitky, vaši svatbu, příchod dětí a zážitky s nimi; doplnit ji fotografiemi – z dovolených, cest, svátků, promocí atd. Zkrátka je to popis činnosti vaší rodiny, podle libosti stručný nebo podrobný, který končí až vaší smrtí, pokud na to někdo nenaváže. Vlastně je to záznam vašeho společného díla jako rodiny. Potom je to **kronika rodu** (tedy také vaší rodiny), která ale směřuje

řuje do minulosti a obsahuje vzpomínky na vaše předky a příbuzné, doklady o jejich životě, fotografie i genealogie, nákresy rodokmenů atp. Její rozsah závisí do jisté míry na množství materiálu, který se vám podaří vypátrat. Zde se zmiňuji podrobněji spíše o kronice rodu.

2. Kdy začít

Největším problémem je, že nezačínáme, dokud je čas. „Včera jsem byl v mateřské školce a dnes (nebo zítra) v důchodu!“ To znamená, že je třeba začít teď hned, dokud ještě žijí pamětníci – prarodiče, rodiče, prastrýcové, jejich sousedé a jiní pamětníci, kteří něco z minulosti vašeho rodu mohou vědět. Čas utíká strašně rychle! I s „živou“ kronikou vaší vlastní rodiny je třeba začít včas. Děti také velmi rychle vyrostou...

3. Jak začít a jak kroniky připravovat

- a) **Napsat si seznam osob, se kterými se potřebuji spojit.**
- b) **Určit si priority – s kým mluvit nejdříve:** prarodiče a jejich sourozenci, rodiče a jejich sourozenci, rodinní známí případně sousedé a další pamětníci. Rozhovory plánovat včas tak, aby nezemřeli dřív, než k rozmluvě dojde.
- c) **Navštívit je osobně** (datum a dobu lze domluvit písemně nebo telefonicky). Pro první schůzku je vhodné si připravit některé otázky, které jim chcete položit, aby se na tuto schůzku mohli připravit, případně aby si vyhledali potřebné dokumenty, fotografie, doklady, výstřižky z novin a jiné podklady a informace vhodné do kroniky a pro rodinnou historii.
- d) **Pořídit si vhodný diktafon** a nahrávat si při návštěvách příbuzných odpovědi na vaše otázky, případně další jejich vlastní myšlenky a vzpomínky.
- e) **Požádat oslovené osoby, aby samy vlastnoručně sepsaly** nejdříve své nejstarší vzpomínky na své prarodiče, rodiče a jejich osudy a poté popsaly i svůj vlastní osud.
- f) **Před první schůzkou** si můžete připravit **rámcové otázky**, které dotyčným pošlete předem, aby se snáze mohli připravit na vaše otázky a vzpomenout si na důležité momenty svého života.

4. Co vše kroniky mají nebo mohou obsahovat

1. **Personálie osobní** – jména, data, bydliště a odkud pocházejí, příbuzenský vztah k mé rodině (ke mně), vzdělání, původ, povolání, koníčky, veřejné aktivity, sport, cestování atp.
2. **Podobné údaje o jejich rodičích a prarodičích** – aspoň v útržcích, na které si pamatují. (Samozřejmě zde platí zásada důvěrnosti a citlivé informace o živých osobách mohou být v kronice uvedeny jen s jejich souhlasem, případně také s výhradou časového posunu vložení některých údajů do kroniky až po jejich úmrtí. Některé údaje už pravděpodobně budete znát z genealogického bádání, ale jde o to, abyste dané osoby správně zařadili.)
3. **Informace z dětství a dospívání** – o rodinném životě, v jakém prostředí vyrůstali, o politických poměrech té doby a jak je prožívali, o hospodářských poměrech, ve kterých žili, něco o jejich rodičích či prarodičích, jací byli a jak na ně vzpomínají, čemu je naučili a jaké jsou jejich nejkrásnější i nejvzdálenější vzpomínky na tu dobu, na náboženský život nebo naopak ateistickou výchovu a jak je to ovlivňovalo.
4. **Vzpomínky** na studia nebo dobu, kdy nesměli studovat, na základní vojenskou službu, na aktivní pracovní život, náboženský, filosofický či politický vývoj, co nebo kdo je nejvíce ovlivnil v jejich vývoji. Jak prožívali válku a politické převraty své doby, jejich zkušenosti

a zážitky atp. (Mnohé se bude týkat spíše toho, na co si vzpomínají z vyprávění svých rodičů, prarodičů a známých, kteří už možná nežijí, ale pro kroniku to může být velmi cenné.)

5. **Fotografie.** Je dobré, aby si je dotazovaní připravili a vy je pak s nimi osobně roztrídili a dopsal na ně nezbytné identifikační údaje – kdo, kdy, kde a za jakých okolností se na fotografiích objevil. Nestačí jméno nebo označení „stařenka“, je třeba, aby se z toho dal poznat i příbuzenský vztah k vám v rámci rodové linie. Bez těchto údajů se dříve nebo později tyto fotografie stanou jen zbytečnou hromádkou jakýchsi obrázků neznámých osob. Protože babičky jsou dvě a prababičky už čtyři, byl by v tom zmatek.

Vhodné a cenné jsou i fotografie bydliště, obce, domku, statku, chaloupky či zámku, kde bydleli (třeba jako kasteláni či zaměstnanci), a jak se vše měnilo v průběhu času, včetně údajů o domovních číslech, změně majitelů, stěhování atd. Tyto fotografie můžete později vložit do zvláštního obrázkového rodokmenu nebo rozrodu, případně z nich můžete vytvořit i samostatnou knihu fotografií jako přílohu ke kronice.

6. Cenné jsou také **deníky**, třeba i **milostné deníky** nebo **památníky**, které ukazují druh osob, s nimiž se stýkali; ukážou vám onu lidskou stránku vašich předků. Samozřejmě z hlediska historie rodiny jsou zajímavé, ale vzhledem k jejich intimní povaze je nemusíte vkládat do kroniky celé, nicméně stojí za to zachovat je jako součást rodinné historie pohromadě, neztratit je či nevyhodit.
7. **Doklady, pasy, ukázky peněz z té doby, svatební smlouvy, křestní či rodné listy** nebo jiné zajímavosti jako **vysvědčení, výuční listy, diplomy, ocenění, vynálezy** případně aspoň kopie titulů knih nebo publikací, které vydali atp. Zkrátka doklady o jejich životě a práci, které by mohly zajímat i jejich potomky. Někdy takové kroniky dokážou vzbudit úctu a i nezdárné potomky přivést k zamyšlení nad životem a dokonce i k tomu, aby se vzpamatovali a začali vést smysluplnější život. Stojí to za to!

5. Forma či design kroniky

- a) Někdo vede kroniku (a to většinou) jako knihu formátu A4, do které píše případně vlepuje určité informace, kopie dokladů a zajímavostí. Postupem času těchto knih přibývá.
- b) Někdy je vedena ve volných listech takže se kronika může stále rozšiřovat nebo opravovat, dojde-li k chybám nebo poškození, také se dá doplňovat o originály v plastových obálkách.
- c) Sám vedu kroniku jako *Knihu vzpomínek* ve formátu alba, jejíž součástí jsou veškeré zjištěné rozrody mých předků a další informace jsou v témže formátu. Toto ovšem vyžaduje psát na psacím stroji s dlouhým válcem nebo ručně, případně mít k dispozici větší tiskárnu a papír ve formátu pro album.

Údaje o osobách v kronice mohou být velmi zajímavé. Uvedu zde namátkou aspoň některé:

- Lidé se jménem *Vojkůvka* jsou většinou z Rožnova pod Radhoštěm, kde jich dodnes žije naprostá většina. Takže nejstarší zmínka o mém jménu je uvedena v *Moravských národních pohádkách*. Cituji jeden úryvek: „Vojkůvka se bál, leč Kuběna nedbal.“
- V různých knihách a příručkách o původu našich příjmení jsem se dočetl, že příjmení *Vojkůvka* dostal někdo, kdo se přistěhoval z Vojkovic. V našem rodě ale máme pověst o tom, že jeden z našich předků byl kovář a před nějakou důležitou bitvou byl schopen přes noc okovat všechny potřebné koně pluku. A pak mu říkali Vojkůvka. Tak si vyberte, kde je pravda.
- Babiččin dědeček byl zase prvním mistrem v továrně Thonet v Koryčanech. Později byl poslán na Slovensko zakládat novou továrnu v Žabokrekách, ale tam dostal choleru a zemřel.

- Jedna obdivuhodná Magdalena z mých prapraprababiček měla první dítě v roce 1689 a na-
posledy v roce 1722, kdy měla trojčata, celkem měla myslím 23 dětí. Záznamy o jejím úmrtí
nejsou – buď byla vzata přímo na nebesa – což by si jistě zasloužila – a neměli tedy koho
pohřbít, nebo měli tolik starostí s trojčaty a s pohřbem, že nestihli její úmrtí zapsat.
- Nebo maminka, 12letá Terezie v roce 1919 na prázdninách v Kunkovicích zabloudila na
Moravanských lukách a v noci hledala světélko (jako Jeníček s Mařenkou v pohádce). Našla
v lese chaloupku a zaklepala. Vyšel statný Cikán s obrovskými kníry a ptal se, co chce. Ona
požádala o nocleh. To bylo v době, kdy Cikáni ještě kočovali a strašovalo se „buď do večera
doma, nebo tě ukradnou Cikáni.“ Oni ji přijali, uložili ji do krásných čistých peřin a ráno ten
Cikán zapřáhl koně (byl to koňský handlíř) a zavezl ji přes celou vesnici k dědečkovi. Jaká to
čest, že bílá dívka požádala Cikány o nocleh! Ale od té doby měl její dědeček nejlepší koně
daleko široko...

I Bible, zvláště Starý zákon, je z velké části spíše rodinnou kronikou Adama, Noema, Seta, Abraháma, Izáka, Jákoba, Samuela i Ježíše a dalších. I v ní najdeme některé vzory k tomu, o čem v kronice psát. Osobně si v ní cením toho, že se nesnaží přikrášlovat charaktery osob. Když král David svedl sousedku, zapsali to! A vyčinili mu za to! Když Juda šel za nevěstkou, zapsali to. Když velekněz Éli měl nezdárné syny – korupčníky, zapsali to! Proto i my bychom měli zapisovat pravdu i o těch nezdárných předcích. (Ale možná žádné takové nenajdete!) Ať se budoucí pokolení může učit raději z *jejich chyb* a ze *svých úspěchů*!

Na závěr bych uvedl jeden výrok z knihy *Most svatého Ludvíka krále* od Thorntona Wildera, nositele Pulitzerovy ceny, který mně velmi ovlivnil a motivoval: „Je země mrtvých a země těch, kteří žijí, a mezi nimi je láska, a to je most, který všechno přetrvá a všemu dává smysl.“

Děkuji vám za pozornost.

Mgr. David Valůšek

Ředitel Státního okresního archivu Zlín

Protestanti na Valašsku – možnosti vyhledávání genealogických informací

.....

Mírně upravený přepis prezentované přednášky.

Musím se přiznat, že v oboru genealogie se nepovažuji za profesionála a vlastně se tomuto tématu snažím usilovně vyhnout. A to z jednoho prostého důvodu: archivář totiž velmi dobře ví, že matriky jsou pouhý základ pro vytváření rodokmenu a existuje obrovské množství dalších historických dokumentů, které obsahují informace o životě našich předků, jen je nutné tomu věnovat spoustu času a úsilí. A protože se profesně zabývám řadou dalších témat, mohlo by se lehce přihodit, že práce na „dokonalém“ rodokmenu mne zcela pohltí.

Již zde bylo připomenuto výročí Františka Josefa I. Chtěl bych ale vzpomenout jiné výročí: letos je to 499 let od chvíle, kdy Martin Luther na dveře kostela ve Wittenbergu přibil svých 95 tezí a tím spustil proces, který byl později nazván náboženskou reformací. Samozřejmě bychom v českém prostoru mohli namítnout, že mnohem dříve, 6. července 1415, vzplála hranice s Janem Husem v Kostnici a po právu se hlásíme k této starší tradici, k níž se i Martin Luther aktivně hlásil a vědomě na ni navazoval. Martina Luthera zmiňuji z toho důvodu, že je na počátku jedné důležité větve protestantismu, která se opírá o augsburskou konfesi. Jedním z jeho následovníků byl Jan Kalvín, působící v Ženevě, který založil druhou základní větev evropského protestantismu opřenou o helvétskou konfesi.

Nebudu se věnovat době předbělohorské, kdy protestantismus ve svých různých konfesích byl dominujícím náboženstvím v prostoru Zemí Koruny české. Rád bych alespoň zdůraznil, že například vynikající historik Josef Válka označoval Moravu za jednu z nábožensky nejotevřenějších zemí tehdejší Evropy, protože dokonce překračovala zásadu *Cuius regio, eius religio* (čí země, toho náboženství) vyjádřenou Augsburgským mírem z roku 1555 a umožňovala poddaným vyznávat odlišnou víru, než měla jejich světská vrchnost. Toto vše skončilo vydáním Obnoveného zřízení zemského po porážce stavovského povstání (pro Čechy roku 1627, pro Moravu 1628), které zavádí jako jediné povolené římsko-katolické vyznání.

Matriky vám samozřejmě nemusím příliš představovat, ale i přesto bych se o nich chtěl pár slovy zmínit v souvislosti s protestanty. Vývoj matrik byl dlouhý, ale nás bude zajímat až konec 18. století. V roce 1770 stát poprvé aktivně vstoupil do způsobu provádění matričních záznamů, kdy bylo nařízeno nahrazení dosud volného větného zápisu pevně danou strukturou formuláře členěného do rubrik. V roce 1781, což je asi ještě významnější, se matriky staly *veřejnými listinami*, matriční zápis tedy začal mít právní platnost; a v roce 1784 byl znovu precizován formulář matričního zápisu. Po přijetí tolerančního patentu (1781) se z pohledu zápisu v matrikách konstituováním prvních evangelických sborů na východní Moravě nic nemění. Evangelíci sice začali vést svoje „matriky“, ale ještě několik desetiletí neměly tyto soupisy právní relevanci a každé narození, sňatek a úmrtí evangelíků byly nadále zaznamenávány v místně příslušných římskokatolických matričních knihách. To se změnilo až v roce 1829, kdy

byly evangelické matriky uznány také jako veřejné listiny a přestalo se provádět zapisování evangelíků do římskokatolických matrik.

Další důležitá změna se odehrála 7. prosince 1949 přijetím zákona č. 268/1949 Sb. o matrikách s platností od roku 1950. Všechny matriky uznané za veřejné listiny byly na území Československé socialistické republiky zestátněny. Na Slovensku byl vývoj složitější a ovlivněn příslušností k Uhrám a Uhersku do roku 1918, ale i tam všechny matriky s právní relevancí stát převzal. Živé matriky (římskokatolické, evangelické i dalších státem uznávaných církví) se dostaly na matriční úřady a ty starší byly předány do archivů.

Po krátkém výkladu o matrikách nejprve zaměřím pozornost na genealogické prameny spojené s tajnými protestanty v době předtoleranční. Jak jsem již řekl, do roku 1781 na Moravě oficiálně žádní protestanti nebyli. Že tomu ovšem bylo trochu jinak, rychle zjistíme, pokud si necháme v Moravském zemském archivu předložit signaturu R11 z fondu Gubernium (fond se značkou B1), která obsahuje dokumenty o církevních záležitostech nekatolíků z období 1636–1785. Signatura R11 obsahuje celkem 61 kartonů. Už z toho je zřejmé, že problematika tajných nekatolíků nebyla až tak zanedbatelná, když o nich bylo v tomto období napsáno tolik úředních dokumentů. Velká část dokumentů uložených v této části fondu Gubernia se týká jedné konkrétní události – vyhlášení falešného tolerančního patentu na východní Moravě, k čemuž došlo v roce 1777. Dovolím si malý exkurs, abychom si vysvětlili, o co vlastně šlo a jaký typ dokumentů a informací můžeme očekávat.

V roce 1764 byl vyslán na východní Moravu kněz Jan Kořiska coby misionář. Kořiska si později vymohl od olomouckého biskupství posílení o další dva kněze Petra Jiríčka a Petra Šašinu. V literatuře (hlavně starší) se uvádělo, že to byli exjezuité, což bylo později vyvráceno. Vedle posilování římskokatolické víry mezi poddanými si dali za úkol také zjišťování rozsahu tajného evangelictví na východní Moravě, ale příliš se jim to nedařilo. A tak se rozhodli, že se uchýlí k drobné lsti, která by poddané přiměla k přiznání jejich skutečné víry. Při mších, které sloužili jako misionáři, začali vyhlášovat, že císařovna Marie Terezie schválila náboženskou toleranci a že se evangelíci nemají čeho bát a mohou se ke své víře svobodně přihlásit. Ani tohle ještě nevzbudilo důvěru tajných evangelíků, příliš tomu nevěřili, ačkoliv misionáři, jak je dochováno v záznamech, například v poutním kostele na Hostýně při mši ukazovali pergamenovou listinu s velkou přivěšenou císařskou pečetí a tvrdili, že to je vydaný toleranční patent. Ale protože ani to nefungovalo, zkusili ještě jinou metodu. Ve Vizovicích si nechali přivádět portáši vybrané poddané z okolních obcí, o kterých se vědělo, že v minulosti u nich byly nalezeny zakázané knihy a těžko tak mohli před misionáři zapírat svoji pravou víru, zvláště, když byli nuceni k opakovanému vyznání svojí katolické víry, pokud chtěli dokázat, že nejsou evangelíky. Hlavním impulzem, který dostal následující události do pohybu, bylo netrestání těch, kteří svou evangelickou víru před misionáři skutečně přiznali. Během nemnoha týdnů se k evangelické víře na několika východomoravských panstvích přihlásilo až 4000 osob. Najednou vyvstal obrovský problém, protože vznikla reálná obava z radikalizace evangelíků, vyhánění římskokatolických farářů z kostelů a jiných násilných činů.

Ačkoliv se nic takového nestalo, nezbývalo misionářům, než popsat události, které na východní Moravě způsobily, a informovat Gubernium v Brně. Abychom si udělali představu – jenom z vizovického panství se přihlásilo písemně k evangelické víře 191 rodin o celkovém počtu 819 osob. Někdy to byly téměř celé obce. Gubernium okamžitě informovalo panovníci a ta vyslala na východní Moravu speciální komisi, kterou vedl guberniální rada Beer a zástupce tribunálu Flamm. Postupně prováděli výslechy farářů, vrchnostenských úředníků a také všech tří misionářů. Výslechy se konaly v Uherském Hradišti a tato komise ukončila svou činnost někdy v červnu 1777.

Na výsledky její práce a její zjištění pak navázal Smíšený delegovaný soud, který měl již pravomoc soudit. Řídil ho přímo moravský zemský hejtman hrabě Jindřich Blümegen, v Uher-ském Hradišti na tamním magistrátu začaly probíhat výslechy tajných evangelíků, kteří byli identifikováni jako vůdci toho hnutí, které se na východní Moravě rozpoutalo. Tyto výslechy se zapisovaly do protokolů a pro nás je cenné, že se zaznamenávaly česky. Celkem bylo vyslechnuto 243 podezřelých osob a další desítky svědků. Tím vznikl zajímavý konvolut dokumentů, který na konci 18. století jedinečným způsobem zachycuje konkrétní výpovědi poddaných. Samozřejmě známe několik poddanských kronik především v Čechách (Vavák apod.), ale to jsou naprosté výjimky, jinak je takto přímých svědectví o životě poddaných velmi málo. A tady najednou máme z jednoho krátkého časového úseku a z jednoho nevelkého území několika panství několik stovek výpovědí. Při velké dávce štěstí se tak někomu z vás při genealogických výzkumech může podařit najít výslechový protokol vašeho přímého předka, což by pro vás byl materiál mimořádně cenný.

Další výhodou výslechových protokolů z konce 18. století je možnost doplnění informací o vyslýchaných z dalších zdrojů. Například pokud šlo o majitele usedlosti, dozvíme se z katastrálních soupisů více podrobností o majetkovém zázemí vyslýchaného. V této době je již také obnoveno vedení pozemkových knih, které nám opět umožní hlubší poznání majetkového kontextu.

Dalším důležitým souborem archiválií, které jsou v guberniálním fondu uloženy pod stejnou signaturou, jsou toleranční přihlášky. Toleranční patent byl vyhlášen 13. října 1781 a následně docházelo k aktivnímu přihlašování poddaných k evangelické víře. Toleranční patent připouštěl pouze dvě evangelické konfese – augsburskou a helvetskou. Přestože se řada poddaných hlásila k tradici Jednoty bratrské, museli se nechat zapsat pouze k jedné ze dvou povolených konfesí. Přihlašovací protokoly jsou ve fondu uspořádány podle obcí, takže se v nich lze velmi dobře orientovat. Na konci jsou zařazeny souhrny ze všech tehdejších moravských krajů. Forma protokolů je různá, někdy se omezuje pouze na základní otázky: „Hlásíte se k evangelické víře?“, „Jaké je vaše vyznání?“ a podobně. Někdy jsou údaje podrobnější, takže informace, které získáme, mohou být různé. Konkrétně na východní Moravě vzniklo do poloviny roku 1782 celkem 12 evangelických sborů.

Upozornil bych ještě na jeden zajímavý zdroj informací, a to je fond Tribunálu, což byl Vrch-ní apelační soud (značka C 1). Z něj nás bude především zajímat fondové oddělení Criminalia, které v sobě uchovává spisy z let 1649–1783 v 191 kartonu. K tomuto fondovému oddělení byl v roce 2006 vydán tištěný inventář zpracovaný Janem Řezníčkem, který je možno zakoupit v Moravském zemském archivu. Tribunál samozřejmě neprojednával jenom záležitosti tajných evangelíků, ale také nejruznější kriminální případy.

Pokud jde o protestanty, upozornil bych v rejstříku na hesla typu kacířství, kacířské knihy, kalvinismus, luteráni. Uvedu jeden příklad za všechny – případ Jana Vrly ze Zlína. Jan Vrla byl spolu se svou rodinou souzen moravským Tribunálem v letech 1755–1756. Byl obviněn z toho, že doma přechovával luterské knihy, v nichž si spolu s dalšími lidmi četl. Také bylo jeho manželce prokázáno, že si zakoupila zakázanou knihu a sousedé dosvědčili, že Jan Vrla mluvil o božím těle jako o svátku vymyšleném papežskou kuchařkou a o Lutherovi jako o biči na římskokatolické kněze. Jeho syn Martin se prý měl zase veřejně na obci posmívat škapulířům. Za tyto prohřešky byl 70letý Jan Vrla odsouzen k šesti týdnům vězení a jeho synové ke čtvrt roku veřejných prací.

Po vydání tolerančního patentu roku 1781 vzniká Evangelická konzistoř, jako centrální úřad dozírající nad nově vznikajícími církvemi obou povolených konfesí, která fungovala v letech

1784–1861. Od roku 1861 byli evangelíci zrovnoprávněni a došlo ke změně názvu centrální evangelické instituce na c. k. Evangelickou vrchní církevní radu. Tento vrcholný vídeňský orgán měl na starosti řízení obou větví evangelické církve. Fond konzistoře je dochován pouze mezerovitě a je dnes uložen v archivu centrály Rakouské evangelické augsburské církve ve Vídni. Naproti tomu fond Církevní rady, čili písemnosti po roce 1861, byly v rámci dělení archivních fondů v roce 1918 po vzniku Československé republiky vyčleněny a jsou dnes uloženy v Národním archivu. Tento fond měří necelých 16 běžných metrů, z nichž 10 bm je zpracovaných a přístupných.

Dalším patrem evangelické církevní správy jsou superintendence helvetská a augsburská. Fungovaly nezávisle na sobě pro jednotlivé země, takže byla superintendence pro Čechy a superintendence pro Moravu a Slezsko. Dokumenty helvetské superintendence jsou dochovány pro Čechy i Moravu poměrně obsáhle a jsou uloženy v Ústředním archivu Českobratrské církve evangelické v Praze. Z Augsburgské superintendence je dochovaná pouze východní evangelická superintendence augsburského vyznání pro Čechy, která vznikla v roce 1901. Byla to reakce na to, že v českém prostředí byla velmi silná tradice německých evangelíků, a ukazovalo se, že společná správa českých a německých sborů není úplně vyhovující. Proto se superintendence rozdělily na východní a západní. Západní sloužila pro sbory německojazyčné a východní sloužila pro sbory českojazyčné. Takže se nám dochovaly pouze materiály českojazyčné části augsburské superintendence. Moravskoslezská se nedochovala vůbec, takže informace z tohoto patra církevní správy pro luterské sbory na Moravě nám scházejí.

Další úroveň představují senioráty. Písemnosti seniorátů jsou dochovány spíše troskovitě, protože je měl u sebe obvykle senior, což byla volená funkce pouze na určité období. Střídáním farářů z různých sborů v této funkci vedlo k různému přístupu k péči o písemnosti a často se nedařilo oddělovat písemnosti ze správy farnosti a celého seniorátu. Velmi dobře je dochovaný východomoravský seniorát helvetského vyznání. Je uložen v pražském ústředí Českobratrské církve evangelické a jsou tam písemnosti i starší raně-toleranční z 80. a 90. let 18. století.

Nejnižším článkem jsou farní sbory. To je článek, který vás při vašich výzkumech bude zajímat nejvíce, a budu se mu ještě věnovat podrobněji.

V prosinci roku 1918, brzy po vzniku Československa, dochází ke změně organizace evangelické církve. Spojují se obě konfese a vzniká Českobratrská církev evangelická, která funguje dodnes. Budete-li se chtít dovědět více o její historii a fungování, doporučuji tyto dva weby: www.e-cirkev.cz a www.evangelnet.cz. Archiv Synodní rady je od jejího vzniku až dosud zachován v úplnosti a je také uložen v ústředním archivu Českobratrské církve evangelické. Vypadl nám zde prvek zemských superintendencí, jediným dalším článkem Českobratrské církve evangelické od jejího vzniku jsou senioráty. Platí to, co platilo pro předchozí období, je to i nadále volená funkce a vykonává ji vždy jeden z farářů daného seniorátu. Celkem je v naší republice 14 seniorátů a v dalším výkladu se budu věnovat seniorátu východomoravskému, který patří k těm největším a zasahuje do pěti okresů: Hodonín, Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín a Zlín. Celkem je v něm dnes sdruženo 27 farních sborů, z nichž je 14 sborů tolerančních, čili vzniklých hned v souvislosti s přijetím tolerančního patentu.

Jaká je struktura dokumentů dochovaných v jednotlivých farních archivech? Pro konec 18. a první polovinu 19. století je to velmi různorodé a z průzkumu, který jsem si dělal, pouze ve 2–3 sborových archivech jsou dochovány tyto nejstarší vrstvy v relativní úplnosti. U většiny ostatních sborů budete narážet na to, že někde najdete nějaký typ dokumentu, který vás zajímá, ale v jiném sboru se nedochoval. Pro nejstarší období jsou většinou dochovány čelední knihy, knihy patentů, oběžníky, kurendní knihy, účetní knihy a také matriční záležitosti. Z tohoto nejstaršího období se dochovaly pouze dvě farní kroniky a to z Hošťálkové (vedena od roku

1825) a z Jasenné (vedena od r. 1842 ale s retrospektivními zápisy od počátku sboru). Všechny ostatní sbory mají pouze mladší kroniky.

Jak je to s uložením těchto fondů? Státní archivy ukládají na základě smluv o uložení i archiválie nestátních institucí a to je přesně případ církví. Pokud jde o církev římskokatolickou, je uložení obvykle řešeno na úrovni celé diecéze, která se buď rozhodne, že si zřídí svůj diecézní archiv, což je aktuálně případ brněnské diecéze, anebo celá diecéze naopak využívá k ukládání svých fondů síť státních archivů. V tom případě jsou farní archivy uloženy v místně příslušných okresních archivech.

Pokud jde o evangelickou církev, tam žádná centrální dohoda neexistuje a rozhodnutí o uložení archiválií záleží na každém jednotlivém sboru. Když jsem si dělal přehled, kolik evangelických fondů je uloženo v síti státních archivů, tak v celé ČR je to zhruba 200 archivních fondů. Jsou to některé sborové archivy, asi čtvrtinu fondů tvoří evangelické školy, dále fondy evangelických spolků a podobně. U sborových archivů jde často o písemnosti zaniklých německých sborů, ale najdeme v síti státních archivů také písemnosti sborů živých. Z východomoravského seniorátu, je ve státních archivech uloženo pět sborových archivů, dva fondy škol, jeden spolek a archiv seniorátu. Takže většinou spíše narazíte na to, že pokud budete chtít studovat dokumenty uložené ve sborových archivech evangelické církve, budete se muset vydat přímo do těchto sborů.

Jaká je péče o dokumenty ve sborech? To je velmi různorodé, záleží na přístupu faráře, na tom, zda mají ve sboru někoho, kdo je ochoten a schopen o dokumenty a jejich uložení pečovat. Výhodou v evangelické církvi bylo, že v druhé polovině 80. let bývalý farář Čestmír Rychetský se svou manželkou velmi poctivě objeli evangelické sbory v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a ve většině sborů provedli základní soupisy, které vám pravděpodobně budou při vašem studiu předloženy.

Na závěr bych nastínil jen velmi hrubou typologii genealogicky využitelných materiálů, které se nacházejí ve fondech evangelických farností. Je to samozřejmě velmi podobné tomu, co naleznete v archivech u farností římskokatolických. Sborové kroniky jsem již zmínil, důležitou a obvykle dobře dochovanou součástí sborových archivů jsou knihy zápisů staršovstva, v nichž se odráží všechny důležité záležitosti života sboru. Pro vás nejzajímavější kategorií jsou matriční záležitosti, kde můžete narazit na nejrozličnější typy dokumentů. Důležité a dobře využitelné jsou nejstarší matriky, které si vedla evangelická církev do roku 1829. Nejčastěji mají formu knih rodin nebo tzv. čeledních knih – tím nejsou míněni čeledíni ale „čeled' Boží“ – v nich jsou zapsány rodiny, které patřily k danému sboru. Tady je třeba upozornit na to, že v době po vydání tolerančního patentu je počet obcí zařazených pod jeden evangelický sbor mnohem větší, než jaký je územní rozsah sborů dnes, takže můžete být překvapeni, z jakých obcí naleznete v čeledních knihách údaje. Z dalších typů písemností uložených ve sborových archivech bych ještě upozornil na matriky pokřtěných, knihy ohlášek manželství, seznamy narozených dětí, přestupovou agendu (obsahuje přestupy z církve, výstupy z římskokatolické církve). Genealogicky využitelné jsou také školské záležitosti – evangelické sbory si často zakládaly své soukromé školy, které se později postátnily, ale z období, než se staly školami veřejnými, mohou být materiály uloženy opět ve sborovém archivu a nikoliv v síti státních institucí.

Děkuji Vám za pozornost.

Módní koníček? Hledání předků

25. listopadu 2016 Brno a Brněnsko

5 PLUS 2
Jsme tam, kde žijete

■ PAVLA KOMÁRKOVÁ

Hledání vlastních předků a vytváření rodokmenů láká čím dál víc lidí. O víkendu se sešli v Brně. Odborníci jim radili, jak a kde úspěšně pátrat.

BRNO | Většina jejích vrstevníků ani netuší, co to genealogie je. Sedmadvacetiletá Hana Tomanová z Kuchařovic u Znojma jí ale doslova propadla, hledání předků a sestavování rodokmenu věnuje většinu volného času. Do pátrání po dávno zemřelých příbuzných už zapojila část rodiny, do hledání v archivech i svou tetu. Hledají v dokumentech i na hřbitovech. Aby mohla číst ve starých knihách, přihlásila se do speciálního kurzu, uplynulý víkend strávila v Moravském zemském archivu v Brně. Kvůli tomu, aby na třetí genealogické konferenci nasbírala rady odborníků i tipy dalších pátračů, kde informace o předcích nalézt nejsnáze.

„Naše rodina bydlí na statku v Kuchařovicích už asi tři sta let a mě začalo zajímat, jak jsme se k němu dostali. Pátrala jsem po předcích, sbírala jsem po rodině rodné listy, přihlásila jsem se i do kurzu na kurent (*novogotické písmo – pozn. red.*), protože číst v archivech jsem neuměla,“ popisuje Hana Tomanová.

„Zatím ale hledám jen dva roky, dostala jsem se někam do roku 1620, ale jen v jedné linii. I když jsem už dohledala asi tři sta lidí, jsem vlastně pořád na začátku,“ vysvětluje mladá žena.

Podobných pátračů jsou v poslední době desítky nebo spíš stovky. A nejen díky televiznímu seriálu Tajemství rodu, v němž po svých předcích pátraly slavné osobnosti. Odborníci na genealogii každému, kdo by rád historii svého rodu odhalil, radí jediné: na nic nečekat.

„Začít by každý měl doma a hned. Neodkládat to. Vypytávat se rodičů, prarodičů, zeptat se babičky, co ona si pamatuje o své babičce. Doma můžete sehnat informace až o čtyřech generacích, načerpat střípky a zajímavosti, které je přiblíží i jako lidi. Dobré je nechat je jejich vzpomínky napsat nebo si psát deník,“ radí brněnský genealog Gád Vojkůvka.

„Důležité je také důkladně popisovat fotky, jinak se z nich stanou nic neříkající amatérské obrázky. Fotografická kniha může být do budoucna cenným pramenem pro vaše potomky. Dalším pramenem pro kroniku rodu a rodokmen mohou být rodinná setkání,“ dodává.

Žijící příbuzné jako první zpovídala i Hana Tomanová. Teď se snaží spolu se svou tetou zjistit víc o těch, kteří už mluvit nemohou. Za sebou už mají první úspěchy i překvapivá odhalení. „Zjistily jsme třeba, že můj prapradědeček žil a pracoval na hranicích s Rakouskem v Horním Břečkově, vyráběl tam cihly, které se používaly ve Znojmě, kde se tehdy stavěly obrovské vily, bylo

to takové VIP místo pro důchodce z Vídně,“ popisuje padesátiletá Ivana.

Ze starých záznamů už padesátiletá Ivana (*příjmení si nepřála zveřejnit*) zjistila i to, že prapradědeček nakonec zemřel v první světové válce, kde a proč, to ale zatím netuší. Dlouho jej nepřežila ani jeho žena. Archivy ale odhalily zajímavost, o které rodina neměla tušení, že pradědeček měl i bratra. Oba sirotky si pak osvojil hostinský ze Žerotice, který potřeboval pomocníky, pradědečkův bratr ale utekl. Kam, to však zatím ženy nezjistily. Marně zatím ověřují i to, zda má rodina německý původ.

Hana Tomanová s tetou Ivanou pátrají po svých předcích. Přihlásily se kvůli tomu i na genealogickou konferenci, chtějí nabrat tipy na nové způsoby pátrání. FOTO: ANNA PECKOVÁ

„Neteř vlastně už na začátku chtěla vědět, jestli máme německé kořeny, kvůli možnosti požádat si o občanství. Ona pátrá po linii statku, já po německé linii. Ta větev pradědečkova bratra se nám ztratila, tady na konferenci jsem se ale dozvěděla nové tipy, kde pátrat, vím, kde hledat, kam mě to kde pustí, mám lepší představu i o tom, jak to bude těžké,“ popisuje nadšeně Ivana.

Na genealogickou konferenci spolu s ní dorazila necelá stovka účastníků, další jsou ve spojení s organizátory a čekají alespoň na zaslání materiálů a sborníku. „Jeden z účastníků za námi na konferenci, když byla v Uherském Hradišti, přijel až z Mostu rovnou po noční směně, dal tomu v ten den všechno a stále je s námi v kontaktu. Měli jsme tu i jeden manželský pár, který přijel za jednou z přednášejících, která se ale musela omluvit a poslala místo sebe kolegu. Tak jsme se s nimi dali do řeči a zjistili jsme, že se do jejich rodiny přivdala

Mediační ohlasy konference

moje sestřenice a že paní je příbuzná od dalšího z kolegů,“ líčí jedna z organizátorek Kateřina Kamarádova. I ona už pět let pátrá po osudech svých předků, genealogii propadla také její dcera.

„Bohužel babičky ani dědečka jsem se nestihla na nic zeptat, když ještě žili, teď to musím zjišťovat sama. Oni mi přitom mohli říct nejen to, co dělali, ale i jací naši předci byli,“ lituje. Překvapivá zjištění přitom už odhalila – zatímco si celá rodina myslela, že babiččina matka měla jen dvě sestry, Kateřina Kamarádova už ví o všech jejích dvanácti sourozencích.

„Všichni kluci a jedna holčička ale do roku věku zemřeli,“ odhaluje krutou realitu. Záznamy zatím dohledala asi sedm generací zpět, teď věří, že se brzy dostane dál než do roku 1750.

Pátrání po předcích je podle Vojkůvky formou boje proti odcizení v dnešní uspěchané době. „Lidé se chtějí propojit se svými předky a vrátit se ke kořenům. V minulosti se dají najít odpovědi na řadu otázek současnosti a také získat úctu k tomu, co naši předkové udělali,“ vysvětluje odborník.

Brněnský genealog Gád Vojkůvka popisuje, jak se sestavují rodokmeny a co v nich lze nalézt

Předky si můžete najít i z obýváku

21. 11. 2016 Brno a jižní Morava

MLADÁ FRONTA
DNES

■ Milada Prokopová, redaktorka MF DNES

Televizní seriál Tajemství rodu, kdy po předcích pátraly slavné osobnosti, se stal diváckým hitem a odstartoval vlnu zájmu o rodokmeny. Podle brněnského genealoga Gáda Vojkůvky je to ale i snaha odpovědět na otázku, co jsme zdělili, a cenné svědectví, jak se dřív žilo. Na sobotní genealogické konferenci v Moravském zemském archivu v Brně přednášel o tom, jak si mohou lidé vytvořit kroniku rodu. „V první řadě je třeba začít hned a vyptávat se. Včera jsem byl v mateřské školce a dnes jsem důchodce, už nevyzpovídám maminku nebo babičku,“ doporučuje Vojkůvka, který má genealogii jako koníček. Se sestavováním rodokmenu začal před čtyřmi desítkami let a stále není u konce.

Kde jste přišel k tak zajímavému jménu?

Gád je z hebrejštiny a znamená to štěstí. Maminka milovala severské spisovatele a chtěla, abych se jmenoval Dag, ale tatínek nesouhlasil. Nakonec našli v biblickém slovníku obrácené jméno Gád. Byl sedmým synem Jákobovým a sám měl 7 synů a já se narodil 7. 7., tak bylo rozhodnuto. A strýček, který byl opatem rajhradského kláštera, jim tehdy napsal, že vybrali pěkné starozákonné jméno, ale že žádný svatý toho jména v kalendáři není, a tak nezbude, než abych se svatým stal sám. Na štěstí mi ale dali ještě jedno jméno – Michael, takže svátek přece jen mám.

A jméno Vojkůvka také není zrovna časté.

Všichni Vojkůvkové pocházejí z oblasti Horní Bečvy a Rožnova. Oficiální prameny píší, že snad přišli z Vojkovic, ale v naší rodině se traduje, že náš prapředek byl kovář a před nějakou bitvou stačil okovat všechny potřebné koně pro vojáky. Takže příjmení je spojené s vojem, nebo s tím, že byl vojenským kovářem.

Jak dlouho už se noříte do historie předků?

Je mi dvaasedmdesát a začal jsem někdy ve dvaařiceti, když se mi narodilo první dítě. Tehdy jsem začal kreslit hlavní rodokmen, do kterého dopisují nová a nová jména.

Kdybych to doplnil všechno, budu tam mít 2048 jmen v půlkruhu jen k otcovu rodu. Pracuji i na druhé, manželčině půlce. Podklady už shromážděné mám. Jen je potřebuji uvést do nějaké přehledné podoby.

Myslela jsem, že rodokmeny se kreslí jen jako strom – buď od nejstaršího předka k současníkovi, nebo opačně – od nejmladšího k nejstaršímu. Ale co ten kruh?

Původně to měl být ubrus na kulatý stůl. Formu ale mohou mít různou. Tou další je třeba rodinné album, kam můžete kromě listů se jmény a daty narození vkládat i různé fotky, další je třeba listina s rozvětvenými políčky se jmény a daty. Ta může odkazovat na další doplňky.

Rodokmenový boom určitě ovlivnil i televizní seriál Tajemství rodu. Co další důvody?

Je jich víc. Myslím, že je to forma boje proti odcizení v dnešní uspěchané době. Lidé se chtějí propojit se svými předky a vrátit se ke kořenům. Ne náhodou vznikla první genealogická společnost v Americe po roce 1890, protože tam jsou prakticky všichni přistěhovalci a hledají, odkud přišli. Díky genetice přicházíme na to, že předkové jsou součástí nás, že jsme po nich zdělili určité vlastnosti a dispozice. V minulosti se dají najít odpovědi na řadu otázek současnosti a také získat úctu k tomu, co naši předkové udělali, a vyslat signál těm, co přijdou po nás.

Může mít genealogie význam pro praktický život?

Můžete najít své příbuzné a jejich příběhy. Stalo se mi třeba, že se na mě obrátili lidé z Ameriky, kteří našli ve svém rodě Vojkůvkovy a chtěli vědět, jestli jim mohu pomoci. I já teď hledám své příbuzné v Americe. Odstěhovala se tam před více než sto lety sestra mé babičky Anna Dohnalová-Hořejšová a je to story na film. Ucházela se tady o ni muž o 15 let starší, kterého nechtěla. Tak dlouho ji uháněl, že prodala domek po rodičích, koupila lístek na loď a v roce 1913 odplula do Ameriky. Když tam přijela, zeptali se jí: Máte potvrzení, že

Mediační ohlasy konference

se o vás tady někdo postará? Nemám. Umíte anglicky? Neumím. Tak vás příští lodí pošleme zpět a budete to splácet. To jí řekli a strčili ji do karantény. Byla zdrcená a brečela, když ji někdo vzal kolem ramen: Tak, Aničko, neplač a pojď. A byl to ten muž, co ji uháněl.

Kde se tam vzal?

Zjistil, kam se chystá, jel tam napřed a všechno zařídil. Vzali se a měli šťastné manželství. On zemřel v roce 1959, ona nás ještě v 70. letech minulého století navštívila tady na Moravě a nakonec se dožila 102 let. Zajímavé jsou i její vzpomínky. Jako školačka proplétala thonetové židle. Za týden si vydělala čtyři koruny, v Americe dostala čtyři dolary za jednu. Díky tomu, co se tady jako děcko naučila, se měla velmi dobře.

Kam až jste se ve svém pátrání dostal?

Do roku kolem 1620, to je před Bílou horu, ale to jsou úmrtí, takže je potřeba ještě 30 let odečíst a jste někde v roce 1590. V rudolfínské době. Budu ale pátrat dál.

Na sobotní genealogické konferenci v Brně jste přednášel o tom, jak si pořídit rodinnou kroniku. Jak tedy začít?

Doma a hned. Neodkládat to. Vyptávat se rodičů, prarodičů, zeptat se babičky, co ona si pamatuje o své babičce. Doma můžete sehnat informace až o čtyřech generacích, načerpat střípky a zajímavosti, které je přiblíží jako lidi. Dejte jim třeba napsat jejich vzpomínky. Moje babička si například zapsala, že její tatínek byl mistrem u zakladatele ohýbaného nábytku Michaela Thoneta a zařizoval na Slovensku pobočku továrny, dostal choleru a zemřel. Ona pak pracovala přímo u Thonetů a popsala zážitky z té rodiny. Výborné je také psát si deník. Důležité je důkladně popisovat fotky, jinak se z nich stanou nic neříkající amatérské obrázky. Dnes se dá fotografická kniha pořídit po internetu. Může být do budoucna cenným pramenem pro vaše potomky. Dalším pramenem pro kroniku rodu a rodokmen mohou být rodinná setkání.

Mám představu, že genealog chodí hlavně po matrikách, farách a pátrá v zaprášených knihách.

Dnes máte matriky doma. Jsou digitalizované. Stačí otevřít stránky Moravského zemského archivu, a když máte jméno, od kterého chcete začít, najdete tam prakticky všechno. Existují i mezinárodní vyhledávače. Některé jsou placené, jiné zdarma. Pokud musíte jít do matrik, měla byste se nejdříve naučit v nich hledat, seznámit se s písmem. Některá písmena se totiž v 19. století psala úplně jinak. Zmást vás mohou i názvy. Například jsem si našel, že moji předci byli z Nürnbergu, automaticky jsem začal pátrat v Norimberku. Marně. Nakonec se mi dostala do ruky stará mapa Olomoucká a zjistil jsem, že u Libavé leží Norberčany, a objevil jsem několik dalších generací. Problém je i v tom, že najdete rodiče a děti stejných jmen a nemůžete je dát dohromady, protože manželé jsou od sebe věkově víc než jednu generaci. Tam zase pomůže, když si zapíšete kmotry, protože ti byli stejní pro jednu rodinu.

Dozvěděl jste se nějaké pikantnosti?

Kromě praty Aničky jsem třeba našel prapraprababičku Magdalénu, která měla první dítě v roce 1690 a poslední v roce 1721, čímž mateřskou kariéru ukončila. Měla asi 14 dětí. Poslední z nich byla trojčata. Pokud bereme, že se vdávala v osmnácti, tak poslední měla v nějakých 50 letech. Je zajímavé, že jsem nikde nenašel datum jejího úmrtí či pohřbu. Asi bylo s těmi trojčaty tolik práce, že to nikdo nenahlásil.

Máte v krvi i nějaké šlechtice?

Ve slovenské větvi. Můj švagr se jmenoval Milan Žižka Marko, což ukazuje na šlechtický zemanský přídomek. Pochází ze staré evangelické rodiny, která má původ až někde od žižkovských vojsk. Některé věci se ale nedají doložit písemně, protože tehdy ještě neexistovaly matriky. Ty byly nařízeny papežem někdy koncem 16. století a byly to vlastně seznamy křtů. Nedožvíte se, kdy se dotyčný narodil, ale kdy byl pokřtěný. Data narození se začala psát až později. Občanské matriky už zaznamenávají jen narození a úmrtí a sňatky.

Co vás teď čeká?

Jak jsem řekl, musím shromáždit informace poskládat do nějakého úhledného přehledu. Kromě rodinné kroniky ve formě alba, které se dá doplňovat, chci vytvořit i nějaký obraz na zeď. S tím ubrusem nevím, ale jeden už vlastně máme. Jsou na něm vyšité podpisy všech žijících známých příbuzných.

Genealog Gád Vojkůvka objevil při sestavování rodokmenu svého rodu příběhy, ze kterých by se dal natočit film. Zatím se dostal do doby vlády Rudolfa II. Foto: Marie Stránská, MAFRA

Fotografie z konference

*Fotografie 3:
Přípravy ve
vestibulu MZA
v Brně před
konferencí.*

*Fotografie 4:
Zúčastnilo
se okolo sta
návštěvníků
z České republi-
ky i Slovenska.*

*Fotografie 5:
Někteří z pří-
tomných se na
své vystoupení
nevýslovně
těší.*

Fotografie z konference

*Fotografie 6:
Radovan Jančář
během před-
nášky popisuje
uniformy vojáků
Velké války.*

*Fotografie 7:
Přestávka na
občerstvení
během do-
polední části
konference.*

*Fotografie 8:
Při exkurzi archi-
vem měli odbor-
ný výklad Petr
Sychra a Tomáš
Černušák.*

Fotografie z konference

*Fotografie 9:
O indexování
je zájem nejen
na přednášce
ale také během
workshopu.*

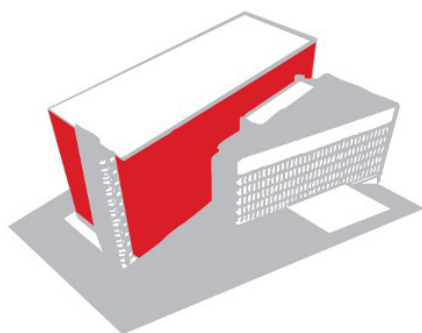
*Fotografie 10:
Prezentace
indexování
s využitím strán-
nek a softwaru
FamilySearch.*

*Fotografie 11:
Organizační
tým konference:
Na shledanou
v Hradci Králové
v roce 2017.*

Představujeme sponzory konference

MORAVSKÝ
ZEMSKÝ
ARGHIV
V BRNĚ

Moravský zemský archiv v Brně je správním úřadem přímo řízeným Ministerstvem vnitra. Je organizační složkou státu a účetní jednotkou, jejíž rozpočet je součástí rozpočtové kapitoly ministerstva. Archiv v souladu s právními předpisy a interními akty řízení, vydanými ministerstvem v oboru jeho působnosti, vykonává státní správu, provádí odbornou činnost a plní úkoly v oblasti archivnictví vymezené jeho věcnou a územní působností.

Archiv je oprávněn vystupovat v právních vztazích jménem státu. Správní obvod archivu je vymezen územím krajů Jihomoravského, Vysočina a Zlínského s územím těchto krajů k 1. 1. 2000.

Adresa:

Moravský zemský archiv v Brně
Palachovo náměstí 1
625 00 Brno

tel. – sekretariát: +420 533 317 534

web:

<http://www.mza.cz>

CÍRKEV JEŽÍŠE KRISTA SVATÝCH POSLEDNÍCH DNŮ

Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů byla založena v roce 1830 ve státě New York jako Spasitelova znovuzřízená církev a její členové patří mezi křesťany. Ačkoli vznikla v USA, nelze ji považovat za americkou církev, od roku 1996 žije mimo Spojené státy více členů než na území USA. Počet členů se dynamicky zvyšuje – roční přírůstek činí čtvrt milionu obrácených a církevní publikace jsou překládány do více než 150 jazyků.

Církev nemá placené profesionální duchovní a je finančně nezávislá na jakémkoli státu, v němž působí – provoz je hrazen pouze z příspěvků členů. Členové Církve po celém světě slouží druhým a svým životem se snaží následovat Ježíše Krista, jeho příklad a učení.

Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů je známá svým dobře vypracovaným programem humanitární pomoci – v případě katastrof kdekoli na světě reagují členové Církve (známí také jako Svatí posledních dnů nebo mormoni) velmi rychle darováním potravin, oblečení a zdravotnického materiálu či jinou pomocí; mimoto jsou Církví organizovány projekty očkování proti nemocem, školení v resuscitaci novorozenců, zajištění pitné vody,

darování invalidních vozíků nebo léčby zraku.

Církev neustále zdůrazňuje význam učení spolu s dosažením co nejvyššího možného stupně vzdělání; z tohoto důvodu zakládá po celém světě školy, univerzity, semináře a instituty a spravuje vzdělávací fond, který pomáhá studentům s omezenými zdroji financí.

Středem pozornosti církevních nauk je rodina – charakteristickým učním Svatých posledních dnů je to, že manželství a rodina mohou pokračovat i po smrti. To je možné tehdy, když rodiče a děti dají Bohu zvláštní slib v posvátných chrámech, které jsou k tomuto účelu zasvěceny.

Působení Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů v Československu se datuje od roku 1929, kdy došlo k jejímu právoplatnému uznání státem. Legální veřejné aktivity Církve v naší zemi byly přerušeny v období protektorátu za 2. světové války a poté na dlouhých 40 let během vlády totalitního režimu. Po pádu železné opony se však CJKSPD znovu zařadila mezi státem uznané církve a nyní čítá její členská základna v ČR přibližně 2500 členů zorganizovaných v kongregacích obvykle nazývaných sbory nebo odbočky.

Adresa:

Církev Ježíše Krista
Svatých posledních dnů
Badeniho 290/1
160 00 Praha 6
tel. +420 224 322 215

www.mormon.cz
www.cirkev-jezise-krista.cz

Vlevo: Chrám Bern (Zollikofen), Švýcarsko
zdroj: www.lds.org/church/temples

Představujeme sponzory konference

Příběh jako z učebnice rodinné historie ...

Když v říjnu 2014 vstoupil do kin nový film MEET THE MORMONS, ukázalo se, že jeho režisér Blair Treu měl šťastnou ruku při volbě dokumentární formy. Producentem filmu je *Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů* pod vedením Prvního předsednictva. Cílem filmové prezentace však není dosažení zisku; veškerý výnos z promítání putoval na charitu – konkrétně na území USA byl beneficientem American Red Cross (Americký Červený kříž). Později byl film umístěn na kanál youtube, kde je k bezplatnému shlédnutí v několika světových jazycích.

Tento dokument nemá ambice kohokoliv misionářsky ovlivňovat, jeho charakter je čistě informativní; umožňuje nahlédnout do domovů několika členů Církve a ukazuje, jak tito lidé doopravdy žijí. Obsahuje šest různých příběhů; jeden z nich – „The Candy Bomber“ (*Rozinkový bombardér*) má blízko k rodinné historii, podobně jako tento sborník, proto jej zde ve stručné podobě uvádíme.

The Candy Bomber

Na světě není mnoho dosud aktivních 90letých pilotů, ale filmový štáb jednoho našel v Elizabeth City v Severní Karolině. Je jím plukovník Gail Halvorsen.

Jeho příběh sahá do poválečné blokády Berlína (červen 1948–květen 1949). Sovětské velení tehdy přerušilo zásobování energií pro západní sektory města a uzavřelo veškeré pozemní a vodní přístupové cesty a tím odřízlo přes dva milióny obyvatel od zásob potřebných

k přežití. Spojenci na to reagovali vytvořením leteckého mostu. Berlínská letiště Tempelhof a Gatow se tak stala včelími úly – letadla zde přistávala v minutových intervalech. Na pomoci se podíleli letci z Británie, USA, Nového Zélandu, Austrálie, Kanady i Jižní Afriky.

Patřil k nim i Gail Halvorsen. Jako mladík původem z Utahu se po událostech v Pearl Harboru zapsal do armádního leteckého programu a zanedlouho létal pod vedením RAF. V červnu 1948 byl přidělen k pilotům leteckého mostu do Berlína. „Měl jsem v letadle 9 tun mouky a nemohl se dočkat, až s ní přistanu, protože jsem si představil ty lidi, jak čekají na svou dávku chleba,“ vypráví. Jednou byl Gail u vykládky letadla, když něco za plotem upoutalo jeho pozornost.

„Na druhé straně plotu z ostnatého drátu bylo kolem 30 dětí, asi 8–14 let. Začaly na mě mluvit jejich školní angličtinou a povídaly, jak moc si cení toho jídla a uhlí, co jsme jim vozili. Řekly: *Nebojte se o nás. Jednou budeme mít jídla dost. Ale když teď ztratíme svobodu, nikdo nám ji už nikdy nevrátí. Jen to s námi nevzdávejte!* Ty děti mě tak zaujaly, že jsem ztratil pojem o čase. Pak jsem se podíval na hodinky; já si tam s nimi povídal skoro hodinu! Řekl jsem jim: *Nebojte se, my to s vámi nevzdáme. Budeme se pořád vracet. Musím jít.* A ušel jsem sotva pět kroků a uslyšel jsem hlas jasný jako zvon – jsem si jistý, že to byl Duch Svatý: *Jdi zpět k tomu plotu!* V tu chvíli jsem se vrátil a hledal po kapsách něco, co bych jim dal. A vytáhl jsem dvě dlou-

Six ordinary individuals. Six extraordinary stories.

meet the
MORMONS

meetthemormons.com

IN THEATERS 10/10/14

Představujeme sponzory konference

hé žvýkačky, přelomil je a dal jim tak 4 kusy. Děti je rozbalily a podaly je dozadu těm, na které se ještě nedostalo... A ty děti, co držely jen kousek toho obalu, si ho přiblížily k nosu a jen si přičichly, aby mohly poznat novou vůni. A jejich oči se zvětšily. Já tam stál celý ohromený. A ten moment mě změnil. A řekl jsem si: *Musím udělat víc než jen tohle.*"

Gaila okamžitě napadl šílený plán, že jim z letadla shodí své příděly sladkostí. Mělo to ale háček: Jak ty děti na zemi poznají zrovna to jeho letadlo mezi stovkami dalších, co tam přilétaly každou minutu?

„Tak jsem jim řekl: *Až zítra poletím ze západního Německa, zamávám křídly z jedné strany na druhou. Když to uvidíte, jsem to já.*

Poručík Gail Halvorsen – „rozinkový bombardér“.

Přišel jsem ke své posádce, Johnovi Pickeringu a seržantu Elkinsovi, a řekl jim: Kluci, potřebuju váš příděl bonbónů. Byli to správní chlapi, tak mi ho dali a já měl plno bonbónů, žvýkaček a čokolád. Ale uvědomil jsem si, že to jsou těžké věci shazované ze sta metrů a když někoho praští do hlavy, neudělá to dobrý dojem. Musím je zpomalit padákem! Takže jsem použil tři kapesníky a vyrobil padáčky. Nemohl jsem se dočkat, až zítra poleťm do Berlína.

Hned napoprvé vše vyšlo podle plánu, tak jsme to chtěli zopakovat. Povedlo se nám to celkem třikrát, ale pak nás chytli.“

Když se po třetím shozu vrátili zpět na základnu v západním Německu, naštvaný důstojník nařídil Gailovi, aby se okamžitě hlásil u velitele. Plukovník Haun si vychutnal mladého mormonského poručíka a jeho nové originální akce:

„Halvorsene, co jste dělal nad Berlínem?“

„Lítal jako blázen, pane!“

„Nedělejte ze mě hlupáka!“ zvolal. „Co dalšího jste tam dělal?“

A v tom mi došlo, že to ví. Otevřel noviny a pohodil je na stůl. Uviděl jsem fotku letadla, mé číslo na směrovce, bílé padáčky...

„Málem jste včera tím balíčkem praštil do hlavy jednoho novináře. A on tu story rozšířil po celém světě. Halvorsene, nedostal jste k tomu povolení!“

Kariéra jeho i celé posádky teď byla v rukou nadřízeného generála. Nejspíš by nevyvázli s pouhou důtkou, ale šli rovnou před vojenský soud. Generál Tunner známý jako „Drsný Willy“ dokázal být nelítostný. Ale kupodivu neposlal Gaila Halvorsena, aby si zabalil. Naopak ho povzbudil, ať v tom pokračuje a ještě do toho zapojí víc lidí.

A tak v rámci berlínského leteckého mostu nazvaného „Operace Potraviny“ (Operation Vittles) založil Gail Halvorsen „Operaci Malé potraviny“ (Operation Little Vittles), která pravidelným shazováním padáček s bonbóny, čokoládami a žvýkačkami pozvedala morálku berlínských obyvatel. Zúčastnily se jí desítky pilotů a Gail řídil tiskové konference. Díky tomu akce vešla ve známost i v USA, odkud začaly cukrovinky proudit přímo od jejich výrobce. Za dobu trvání blokády bylo celkem na padáčkách shozeno dětem a obyvatelům Berlína více než 23 tun cukrovinek. Později Gail Halvorsen obdržel za tyto své iniciativy mnohá ocenění včetně Zlaté medaile Kongresu (nejvyšší státní vyznamenání USA; pozn. překl.).¹

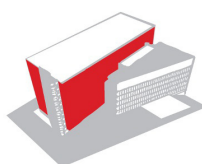
„Od dětství jsem mormon a díky tomu jsem se v nedělní škole naučil mnoho věcí, které ovlivňují celý můj život. Jedna z nich je, že sloužit je základem štěstí a naplnění. Mrtvé moře je mrtvé, protože uchvátí všechnu čerstvou vodu z okolí, nepustí ji dál a promění ji v sůl. V každé naší čtvrti máme Mrtvé moře duší – lidé se nezajímají o své okolí a nejsou užiteční druhým. Největší radost nebudete mít z většího domu nebo mnoha peněz – to je falešné dobro. Skutečná radost přichází, když dáte něco ze sebe a pomůžete jinému – to je následování Spasitelova příkladu. A to je jediná cesta ke štěstí.“

1 Zdroj – https://en.wikipedia.org/wiki/Gail_Halvorsen

Život, který není dokumentován, je život, který bude během jedné nebo dvou generací z velké části zapomenut. Jaká tragédie v životě rodiny to může být! Znalost našich předků nás formuje a vštěpuje nám hodnoty, které dávají směr a smysl našemu životu. Před několika roky jsem se setkal s ředitelem ruského pravoslavného kláštera. Ukazoval mi svazky svého rozsáhlého rodinného bádání. Řekl mi, že jednou z největších hodnot – možná dokonce tou nejdůležitější hodnotou – genealogie je založení rodinné tradice a předávání této tradice mladším generacím. „Znalost těchto tradic a rodinné historie,“ řekl, „stmeluje generace dohromady.“ A pokračoval: „Když někdo ví, že pochází z čestných předků, je povinností a ctí zavázán, aby byl čestný. Člověk nemůže být nečestný, aniž by zradil každého člena své rodiny.“

DENNIS B. NEUENSCHWANDER: **Mosty a věčné upomínky**
(výběr z proslovu na Generální konferenci Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů, duben 1999)

CÍRKEV
JEŽÍŠE KRISTA
SVATÝCH
POSLEDNÍCH DNŮ

MORAVSKÝ
ZEMSKÝ
ARCHIV
V BRNĚ